

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра психології і туризму

Кваліфікаційна робота
на тему: «Ресурсний потенціал розвитку культурно-пізнавального
туризму в Литві»

Допущено до захисту

«___» листопада 2024 року

здобувача вищої освіти групи Т01-23
факультету туризму, бізнесу і
психології
освітньої програми Туризмознавство
за спеціальністю 242 Туризм і рекреація
Куценка Р. О.

Завідувач кафедри
психології і туризму

_____
д.психол.н., проф.
Бондаренко О. Ф.

Науковий керівник:
кандидат історичних наук, доцент
Гедін М. С.

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ	стор.
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ.....	7
1.1. Понятійно-термінологічний апарат.....	9
1.2. Методи та історіографія дослідження.....	10
1.3. Значення культурно-пізнавального туризму в організації туристичної діяльності.....	15
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРНО- ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В ЛИТВІ.....	22
2.1. Центри культурно-пізнавального туризму в Литві.....	22
2.2. Архітектурна спадщина Литви як об'єкт туристичної діяльності.....	26
2.3. Роль інфраструктури та маркетингу у розвитку культурно- пізнавального туризму в Литві.....	51
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В ЛИТВІ	59
3.1. Державна підтримка та перспективи реалізації культурних маршрутів по Литві.....	59
3.2. Перспективи співробітництва Литви та України в сфері популяризації культурно-пізнавального туризму.....	63
ВИСНОВКИ.....	68
РЕЗЮМЕ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....	73
ДОДАТКИ.....	77

ВСТУП

Актуальність теми. Туристична індустрія достатньо різноманітна сфера людської діяльності й представляє широкий спектр продуктів і послуг. Значення міст для розвитку світового туризму неухильно підвищується. Саме в них світова статистика констатує зростання туристичних потоків, розширення їх географії та концентрації. Литва - це найвідоміше місто Прибалтики, найбільший промисловий та торговельний центр. Сьогодні Прибалтійські держави стали відомі на європейському ринку міжнародного туризму завдяки своїм природним ландшафтам, пляжам та курортам на Балтійському узбережжі, природним та регіональним паркам, де відпочинок поєднується з культурно-етнічними елементами та можливостями сільського туризму. Розвитку міжнародного туризму також сприяє компактність територій Прибалтійських країн, невеликі відстані, розвинена мережа автомобільних доріг і авіаперевезень. Крім того, туристичні маршрути містами та розвиток круїзного туризму також відіграють істотну роль.

Сплеск наукового інтересу до питань розвитку у країнах Прибалтики як єдиного регіону посідає період, коли ці держави стали незалежними. І. Друваскалне та А. Шляра розкривають роль туризму в процесі входження країн Прибалтики в єдиний європейський простір . Інший блок робіт має відношення до окремих спеціальних видів туризму в Балтійському регіоні та, зокрема, до їхньої територіальної організації. Заслуговують на увагу статті М. Сміта про особливості лікувально-оздоровчого відпочинку на Балтиці , В. Нікули та С. Спину — про розвиток сільського та гастрономічного туризму (Бондарчук, 2010,с. 219 – 220), А. Ю. Анохіна, Є. Г. Кропонієвої та Еге. Спіряєваса - про геотуризм . Багато праці присвячені загальному стану туристичної індустрії в країнах Прибалтики , підвищення її конкурентоспроможності (Біржаков,2000 с.104), та заходів підтримки в умовах пандемії COVID-19 .

Особняком стоять роботи прибалтійських авторів, засновані на комплексному підході до досліджень туристських систем кожної країни Прибалтики. Значний внесок у вивчення туристичної системи Литви зробили Дж. Джарвіс, Х. Мюріста, Х. Тооман, Латвії - І. Аболс, А. Клеперс, М. Розіте, Литви - Е. А. Спіряєвас, А. Станайтіс, С. Станайтіс (Абрамов, 2017, с.43 -44).

Литва спеціалізується у наступних сферах міжнародного туризму: екотуризм – спостереження за птахами, природні стежки, велосипедні прогулянки, катання на лижах, змагання на відкритому повітрі; культурно-пізнавальний туризм – архітектура, історія, мистецтво, національна кухня, події культурного життя, видатні особистості, медичний та оздоровчий туризм; водолікувальні процедури; діловий туризм - конференції, семінари та виставки; сільський туризм; міський туризм «довгий вікенд». У Литві найбільш розвинені напрями: медичний та оздоровчий туризм, водолікувальний та сільський туризм.

Отже, Литва зрозуміла необхідність збереження та турботи про свої природні, історичні та культурні пам'ятки. Природні ресурси мають значення для розвитку туризму. Незважаючи на те, що Литва пережила період «планового соціалізму», вдалося зберегти її специфічні особливості. У країні були створені національні та регіональні парки, що поєднують у собі природні та етнокультурні цінності, і вони стали так званими точками тяжіння для туристів.

Дослідження та аналіз досвіду Литви щодо розвитку культурно – пізнавального туризму та його подальше впровадження в українському контексті є надзвичайно важливим завданням, яке може внести суттєвий внесок у розвиток туризму в Україні та покращення якості обслуговування туристів.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження ресурсного потенціалу культурно – пізнавального туризму Литви та перспективи використання відповідного досвіду в українських містах.

Для реалізації зазначеної мети автор ставить перед собою такі завдання:

- визначити теоретико-методологічні засади дослідження;
- розкрити понятійно-термінологічний апарат;
- висвітлити методи та історіографію дослідження;
- визначити особливості культурно – пізнавального туризму в Литві;
- висвітлити проблеми та перспективи розвитку культурно – пізнавального туризму в Литві;
- розкрити перспективи співробітництва Литви та України в сфері популяризації культурно-пізнавального туризму.

Об’єктом дослідження є культурно – пізнавальний туризм Литви.

Предметом дослідження є ресурсний потенціал культурно-пізнавального туризму Литви та визначення можливостей використання литовського досвіду розвитку культурно-пізнавального туризму в Україні.

Для досягнення поставленої мети та всебічного розкриття теми кваліфікаційного дослідження автором було використано комплекс теоретичних і практичних методів. Так, загальнонаукові методи систематизації, узагальнення, аналізу та синтезу було використано для висвітлення теоретичних і методичних засад дослідження розвитку культурно – пізнавального туризму.

Джерельна база. У процесі написання кваліфікаційної роботи автором опрацьовано понад 30 джерел. Передусім, варто назвати праці таких авторів які вивчали туристичну систему Литви зробили Дж. Джарвіс, Х. Мюріста, Х. Тооман, Латвії - І. Аболс, А. Клеперс, М. Розіте, Литви - Е. А. Спіряєвас, А. Станайтіс, С. Станайтіс, Окремі аспекти розвитку туризму висвітлено в наукових працях переважно литовських учених. Зокрема, Г. П. Бужинскас розглядає зовнішньополітичні й правові аспекти розвитку туризму в Литві. Л. Жабалюнас, Я. Раманаускене, А. Гаргасас, Ю. Раманаускас аналізують

розвиток сільського туризму в Литві. У статті Е. Спіряєваса висвітлено еволюцію міжнародного туризму цієї держави, порівняно з іншими країнами Балтії (Латвією та Естонією) . Питання розвитку окремих видів туризму відображено в публікаціях А. Липовця , В. В. Хожемпо, М. Є. Синяговської . Природно-географічні чинники розвитку туризму в Литві проаналізовано в публікації І. П. Мандрик й О. Р. Гіля . що стали методологічною основою дослідження.

За темою дослідження також прийнято участь у Міжнародній науково-практичній конференції «*Ad orbem per linguas. До світу через мови*» (16-17 травня 2024 р.) : Куценко Р.О. Центри культурно-пізнавального туризму в Литві.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури, резюме та додатків. Обсяг кваліфікаційної роботи становить 78 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

Успіх будь-якої фірми на ринку залежить насамперед від привабливості виробленого продукту. Він утворює основну частину маркетингового комплексу, де зав'язані всі інші елементи: вартість, просування над ринком і поширення. Розбіжність у сприйнятті туристського продукту між споживачами та виробниками ускладнюють економічні дослідження у сфері туризму. Проблема полягає в тому, що продукти, що виходять на ринок, не завжди збігаються з тими, що запитують покупці.

Купуючи тури, покупці насправді шукають зовсім інше, ніж набір послуг. Одні вирушаючи на відпочинок, купують путівку на курорт, щоб розслабитись, відпочити, засмагнути, поправити здоров'я. Інші ж виїжджають у відрядження для проведення ділових переговорів та укладання контрактів. Вивчивши особливості сприйняття туристського продукту споживачами постачальники перебудовують свою роботу відповідно до них, вони пропонують набори послуг і рекламують не стільки продукти, скільки їх споживчі якості та властивості.

Створення нового турпродукту послідовно проходить через такі етапи:

1. Генерування ідей щодо турпродукту, його кількісних та якісних властивостей на основі постійного вивчення дійсного та постійного попиту; ця робота повинна проводитися постійно, бо в туризмі мода, уподобання, уподобання часто змінюються;
2. розробка концепції нового турпродукту – полягає у наданні йому конкретних споживчих властивостей, що відповідають попиту цільового ринку та матеріально-технічним та фінансовим можливостям турфірми; мається на увазі вибір маршруту, програми, виду туризму, набору та класності послуг;
3. пробний маркетинг, що означає продаж на ринку першої партії нового турпродукту з метою визначення ставлення до нього потенційних покупців, а також виявлення та усунення можливих недоліків; найчастіше це

дослідження проводиться під час проведення ознайомлювального туру для турагентств – партнерів цього туроператора;

4. комерціалізація даного турпродукту, що полягає в організації його масового продажу (Вишнеvsька,2017 с.12 -13).

Туристичний продукт охоплює три основні види можливої пропозиції підприємства на ринок:

- тур;
- туристично-екскурсійні послуги різних видів, що надаються туристичними підприємствами;
- товари – включають специфічну частину туристського продукту (мапи, листівки, буклети, сувеніри, туристичне спорядження тощо).

Основним турпродуктом у практичній діяльності туристських фірм є тур, тобто поїздка (подорож) за встановленим маршрутом у конкретні терміни з гарантованим комплексом туристичних послуг (бронювання, розміщення, харчування, транспорт, рекреація, екскурсії тощо)

Туристські послуги поділяються на основні (включені до договору та оплачені відвідувачем) та додаткові (оплачувані у момент споживання під час подорожі або у місці перебування)

Основний (обов'язковий) комплекс послуг, що міститься у турі, також називають туристичним пакетом. Туристичний пакет включає чотири обов'язкові елементи: туристичний центр, транспорт, послуги розміщення, трансферт (послуги з перевезення туриста від місця його прибуття в країну до місця розміщення та назад).

До додаткових послуг належать: послуги з організації екскурсій, страхування туристів, послуги гідів та гідів-перекладачів, трансфер, а також будь-які інші перевезення в межах країни (місця тимчасового перебування), передбачені умовами перебування, послуги з ремонту техніки, з прокату, обмін валюти, телефон, пошта, послуги побутового обслуговування, право користування пляжем та ін.

Але такий поділ умовний, оскільки суттєвих відмінностей з погляду споживчих властивостей між ними немає. У більшості випадків туристичні основні послуги складаються з транспортних послуг, послуг розміщення та харчування. Однак при організації подорожей з пізнавальними, професійно-діловими, спортивними, релігійними цілями послуги, що традиційно належать до додаткових, можуть становити основу туру.

Таким чином, різниця між основними та додатковими послугами полягає у їх співвідношенні з спочатку придбаним пакетом послуг.

1.1. Понятійно-термінологічний апарат

Культурно-пізнавальний туризм — вид подорожей, мета яких полягає у долученні до культури, історії та мистецької спадщини місця відвідування. Подорож до культурних пам'яток легко може бути пов'язана з будь-яким іншим видом туризму — діловим, релігійним, екологічним, спортивним.

Це робить культурний туризм одним із найбільш затребуваних і одним із найдоступніших способів організації відпочинку. Його популярність пов'язана з відносною незалежністю від фінансового добробуту туриста: точки культури з різним ступенем концентрації представлені практично в будь-якому просторі, а тому для людини, яка бажає задовольнити свої художньо-естетичні потреби, завжди знайдеться можливість зробити це, не вдаючись до великих витрат на перельоти та переїзди. Точки осередку культури у тому чи іншому просторі часто є також місцями, що стосуються художнього надбання цілого народу (Лісник, 2018, с. 67 – 68). Такі місця, безумовно, підвищують туристичну привабливість регіону та стають обов'язковими пунктами основних маршрутів культурного туризму країни.

Існують різні визначення туризму, проте особливе значення при характеристиці цього явища мають три критерії.

1. Зміна місця. Цей критерій передбачає транспортне чи піше переміщення туриста на місце, що знаходиться поза його постійного середовища перебування (місця проживання). Однак не можна вважати туристами осіб, які щодня здійснюють поїздки між будинком і місцем роботи або навчання

або періодично виїжджають на дачні ділянки, оскільки ці поїздки не виходять за межі їхнього звичайного середовища.

2. Перебування в іншому місці. Цей критерій передбачає, що турист не повинен:

постійно чи довго проживати у місці перебування;

працювати у місці перебування, оскільки поведінка людини, зайнятого трудовою діяльністю, відрізняється від поведінки туриста і може класифікуватися як заняття туризмом;

перебувати у відвідуваному місці понад шість місяців поспіль.

3. Оплата праці із джерела в відвідуваному місці. Суть даного критерію в тому, що головною метою поїздки не повинна бути діяльність, яка оплачується з джерела у місці, що відвідується.

Культурно-пізнавальний туризм знайомить туриста з культурними цінностями, розширює його культурний світогляд. У цьому турист отримує знання, відповідаючи своїми культурними запитам власного вибору.

Культурно-пізнавальну діяльність туриста можна згрупувати так:

- знайомство з різними історичними, архітектурними чи культурними епохами шляхом відвідин архітектурних пам'яток, музеїв, історичних маршрутів;
- відвідування театралізованих вистав, музичних, кіно, театрів, фестивалів, релігійних свят, бою биків, концертів та оперних сезонів, виставок картин, скульптур, фотографій тощо;
- відвідування лекцій, семінарів, симпозіумів, курсів іноземних мов, комунікативних тренінгів;
- участь у демонстраціях фольклору, національної кухні та прикладного мистецтва на фестивалях фольклорних ансамблів та виставках національної народної творчості.

1.2. Методи та історіографія дослідження

Туризм (від фр. *Tourisme* *Tour* - прогулянка, поїздка) виник у той період розвитку суспільства, коли людина перестала працювати заради виживання,

піклуватися про видобуток хліба насущного (на сьогодні і завтра), а почав думати про відпочинок та пов'язані з ним задоволення, де певне місце зайняли подорожі та туризм.

Туризм – це тимчасові виїзди громадян країни, іноземних громадян та осіб без громадянства з постійного місця проживання у пізнавальних, оздоровчих, спортивних, професійно – ділових, релігійних та інших цілях без обіймання оплачуваної посади в країні (місці) тимчасового перебування.

Розвиток сектору туризму в Литовській Республіці є не тільки унікальним, а й свого роду повчальним прикладом, оскільки він взаємопов'язаний з історичними процесами, що відбувалися на чималій частині Європейського континенту і продовжуються нині. Після відновлення незалежності Литви сектор туризму, як і все приватне господарство країни довелося будувати майже на порожньому місці.

Почався бурхливий процес приватизації державних туристських підприємств, правовою базою якої став Закон «Про первісну приватизацію державного майна» від 28 лютого 1991 (Мальська, Гамкало, 2009 с 19 – 21). Відповідно до закону, було зруйновано монопольну структуру з управління туризмом, тому почали з'являтися нові приватні туристичні компанії. Спочатку спостерігався ухил в іншу крайність: 1992 р. зареєстровано понад 3 тис. підприємств, які у своїх установчих документах декларували надання послуг. Однак насправді цією діяльністю у 1993 р. займалося менше 100 компаній.

З поправки до Закону Литовської Республіки «Про підприємства» , у січні 1994 р. було введено в практику ліцензування туристських підприємств. Наприкінці 1994 р. ліцензії мали вже 386 компаній, а наприкінці 1995 р. – 342 до компанії (Бондарчук, 2010, 45 -46). 8 травня 1992 р. Уряд Литовської Республіки прийняв постанову № 334 «Про розвиток пріоритетних напрямів господарства та економічних програм Литовської Республіки» , де туризм, як і будь-яка інша сфера послуг, став одним із пріоритетних напрямів у розвитку господарства країни та отримав право на всі форми заохочення

(субсидії, пільгові кредити тощо). 14 квітня 1992 р. була створена Державна служба туризму (26 квітня 1995 р. вона була реорганізована до Державного департаменту туризму при Міністерстві господарства), яка до цього дня є єдиним державним органом, який безпосередньо відповідає за розвиток туризму в Литві.

Після загального референдуму, підписання та ратифікації Договору «Про вступ» 1 травня 2004 р. Литва разом із сімома іншими країнами Центрально-Східної Європи, а також Мальтою та Кіпром стала повноправним членом Євросоюзу.

Грань 2004 дозволяє виділити тільки частину змін, пов'язаних з розвитком туризму. Оскільки політика в галузі туризму в Литовській Республіці була орієнтована на стандарти Європейського союзу вже з середини 1990-х рр., після вступу до Євросоюзу не було раптових та різких змін. Навіть Державна стратегія розвитку туризму, прийнята в 2003–2006 роках. (Мамонтенко, 2008, 23 -24), і далі здійснювалася без великих коригувань. У зв'язку з цим можна дійти невтішного висновку, що розвиток туризму було цільовим, запланованим і прогнозованим. Фахівці зазначали, що збільшилася кількість установ з розміщення туристів, зріс оборот тощо, але, на жаль, зміни були більш кількісними, ніж якісними. Окрім іншого, дослідники відзначили поживлення ініціативи приватних осіб, покращення культури обслуговування. Можна припустити, що це обумовлено більшою мобільністю місцевого населення, що дозволило запозичити досвід країн Заходу.

Після вступу до Євросоюзу підвищений інтерес до Литви почали виявляти міжнародні організації. У 2005 р. до Литви було виявлено підвищений інтерес на 16-й Генеральній асамблеї Всесвітньої туристської організації (ЮНВТО), у Сенегалі. У березні 2006 р. у Вільнюсі відбулася міжнародна конференція "Вплив розширення ЄС на розвиток туризму в Європі".

Структурна підтримка Євросоюзу також позитивно впливала та впливає на розвиток туризму та створює умови для створення привабливої інфраструктури пріоритетних продуктів туризму у сфері активного відпочинку, культурного, ділового (конференції), лікувально-оздоровчого туризму, збільшення різноманітності форм та послуг туризму, підвищення їхньої якості.

Фінансування за період 2013–2016 років. у рамках структурної підтримки туризму Євросоюзом отримали більш ніж 290 проектів, для яких призначено 867,26 млн. літів структурної допомоги ЄС та загального фінансування (з державного бюджету Литовської Республіки).

Європейським сільськогосподарським фондом було виділено 161 млн. літів для розвитку сільських районів, а із коштів, виділених національним бюджетом, реалізується більш ніж 340 проектів (Чорненька, 2018, с.29 – 31).

Цілеспрямоване використання структурної підтримки Євросоюзу призвело до розвитку місцевого бізнесу: створено парки, алеї, велосипедні доріжки, пляжі, проведено інші зміни інфраструктури, якими користуються не лише туристи з-за кордону, а й місцеве населення.

Достатньо сучасною формою туризму є пізнавальний, культурний туризм, рекреаційний туризм, що забезпечує новими враженнями та добрими емоціями. Останнім часом більше уваги приділяється пізнавально-культурному туризму. Найвідоміший об'єкт цього виду туризму в Литві – Шяуляйський район, розташований на пагорбі хрестів, що входить до маршрутів паломництва. Можливо, вперше співробітники Шяуляйського центру інформації туризму розробили спільний проект із Давгавпілсом (Латвія). До такого виду туризму належить і унікальний об'єкт технічної спадщини – вузькоколійна залізниця. Можна сказати, що поряд із традиційним культурно-пізнавальним туризмом через наявність різних потреб туристів швидко розвиваються інші форми туризму: сільський, екологічний, активний, лікувальний, медичний, релігійний, відвідування

нетрадиційної промислової спадщини. Все частіше увага звертається на промислову спадщину: старі фабрики, порти, склади та подібні об'єкти.

Основні директиви Євросоюзу в цій галузі регламентували порядок започаткування та діяльності туристичних агентств, порядок передачі туристських путівок, а також діяльність працівників громадського харчування та розміщення, процедури встановлення кваліфікаційних вимог.

Слід зазначити найважливіші з цих директив:

- Директива 82/470/ЄЕС (Посохов, 2018, 16 – 18). Вона дійсна для туристичних агенцій і передбачає заходи більш ефективного надання певних видів послуг. Мета - організація турів (транспорт, розміщення, екскурсії тощо);
- директива 90 / 314 / ЕЕС , яка визначає умови для продажу пакетних подорожей. Мета - захист користувача, уникнення хибної інформації, також необхідно письмово подати умови договору та зобов'язання фірм споживачам;
- директива 68/368/ЄЕС , яка встановлює докладні положення щодо тимчасових заходів щодо діяльності осіб, які мають власний бізнес у сфері побутових послуг (ресторани, кафе, таверни та інші заклади громадського харчування), готелі, пансіони, бази відпочинку та інші місця, що надають тимчасове житло. Ця директива вказує на те, що люди, які бажають займатися відповідною діяльністю, повинні мати достатню кваліфікацію.

У контексті Генерального плану території Литовської Республіки при розгляді системи стратегічних цілей еволюції території вказується, що виділяються п'ять цілей, однією з яких є територіальний розвиток рекреації (та туризму).

Особливу увагу держави слід приділяти розвитку пізнавального туризму по всій території країни, тому що саме така форма відпочинку відіграє вирішальну роль у розробці концепції рідного краю, любові до своєї батьківщини та представляє Литву на міжнародному рівні. Система

пізнавального туризму має розвиватися з метою виявлення всіх природних та культурних особливостей регіонів Литви.

Згадані законодавства створили передумови використання переваг вільного ринку на користь всього суспільства. Отже, розвиток туристського бізнесу є невід'ємною частиною принципів сталого розвитку при раціональному використанні природних і культурних ресурсів.

1.3. Значення культурно-пізнавального туризму в організації туристичної діяльності

Культурно-пізнавальний туризм - один з основних та найпоширеніших видів туризму в сучасному світі.

Його розвиток є однією з переваг 21 століття. У світі зростає потреба людей у розширенні знань, підвищенні інтелекту. І велика роль цьому відводиться культурному туризму, що становить за різними оцінками від 35% до 60% світового потоку туристів. Елементи пізнавального туризму різного ступеня притаманні багатьом видам туризму. Якоюсь мірою будь-який вид туризму можна вважати культурним (Заваріка, 2015, с.9 – 11). Під час подорожі людина постійно перебуває під впливом іншого соціокультурного середовища, зазнає впливу на духовну та матеріальну сфери свого життя, на цінності, знання, поведінку в суспільстві. Таким чином мета культурного туризму – це отримання знань про культурну спадщину різних народів та країн.

А саме:

- побачити природні пам'ятки та явища, гарні краєвиди;
- відвідати екологічно чисті об'єкти чи навпаки екологічно уражені об'єкти;
- познайомитися із досягненнями мистецтва, науки та техніки;
- побачити екзотичних тварин чи рослинний світ;
- відвідати святі місця, історичні місця;
- зробити унікальні фотографії, зняти чудові відеофільми;
- придбати гарні сувеніри та туристичні товари.

Залежно від переваг туристів та цілей подорожі у культурно-пізнавальному туризмі можна виділити основні підкатегорії:

- історичний, етнографічний, архітектурний, археологічний, фольклорний, релігійний;
- екскурсійний, оперний, балетний, театральний та спортивний.

Культурно-пізнавальний туризм знайомить туриста з об'єктами культури, культурними цінностями, розширює його культурний світогляд. При цьому турист отримує знання, які відповідають його власним культурним запитам.

Культура є для туризму важливим чинником розвитку. У культурному аспекті туризм впливає на різні сфери життя людини, її систему цінностей, знання та поведінку в суспільстві. Культурно-пізнавальну діяльність туристів групують наступним чином: відвідування архітектурних пам'яток з метою знайомства з різними епохами в історії, музеїв, театралізованих вистав, історичних маршрутів, музичних заходів, театрів, свят релігії, кіно, концертів та оперних сезонів, картинних виставок, скульптур, фотографій, фестивалів тощо; відвідування семінарів, лекцій, курсів іноземної мови, симпозіумів, тренінгів на комунікацію; участь у фольклорних демонстраціях, національній кухні та прикладному мистецтві на фестивалях фольклорних ансамблів та виставках народної творчості (Смаль, 2010, с.13 – 15).

Пізнавальний туризм рідко виступає як самостійний напрямок, зазвичай пізнавальні цілі подорожі поєднуються з відпочинком та розвагами. Окремо пізнавальний туризм зазвичай триває до 5-7 днів. У цьому виді туризму висока частка осіб старшого віку, а це означає, що висока вимогливість до якості послуг гостинності.

Культурно-пізнавальний туризм сприяє розвитку внутрішнього світу людини, розширенню її кругозору, мандрівник отримує можливість знайомства з різними культурами та етнічною спадщиною різних народів.

Туризм має особливу привабливість у тому, що він надає можливість отримати естетичні та емоційні відчуття. Подорож приносить людині насолоду і дає можливість відпочити.

Екскурсії розвивають інтелект, розширюють кругозір та розважають.

Основною соціальною метою туризму є збільшення тривалості та покращення якості життя всіх людей. Контакт з природою, нові зустрічі та знайомства є головними соціальними цінностями туризму, що приносять задоволення і сприяють розвитку людських відносин. Найвищим суспільним ідеалом є створення форм спілкування, що відповідають розумним потребам людей. Відкривати і пізнавати нове - це природна потреба людини, яка часто недооцінюється в повсякденному житті, але набуває яскравих барв під час подорожей.

Загалом туристичну діяльність можна поділити на внутрішній та міжнародний туризм. Внутрішній туризм охоплює внутрішні подорожі громадян, які постійно проживають у країні. Міжнародний туризм, який включає в'їзний та виїзний туризм, забезпечує культурний та соціальний обмін між країнами і розширює горизонти міжкультурного спілкування. (Школа, 2010, с. 27 – 29). В'їзний туризм охоплює подорожі осіб у межах власної країни, які постійно проживають на її території. Водночас виїзний туризм – це поїздки жителів будь-якої країни за її межі. Будь-яка діяльність, що її ініціює, організовує та розвиває людина, має певні соціальні функції, які можуть як сприяти суспільству, так і мати суперечливий вплив. На думку експертів, туристичні подорожі виконують кілька позитивних соціальних функцій: це, зокрема, пізнавальна, соціально-комунікативна, спортивна, естетична, емоційно-психологічна, оздоровча, творча та паломницька функції.

1. Пізнавальна функція.

Пізнанням називається процес відображення, аналізу та відтворення дійсності в мисленні; розуміння закономірностей об'єктивного світу, законів природи та суспільства; сукупність набутих знань та досвіду.

У подорожі людина пізнає навколишній світ як логічними, і чуттєвими засобами. При цьому логічне пізнання включає мислення та пам'ять, а пізнання чуттєве відчуття, сприйняття, уявлення.

2. Оздоровча функція.

Ще у вісімнадцятому сторіччі французький лікар Тисо писав, що " рух до " такий може за своєю дії замінити будь-які ліки, але всі лікувальні засоби світу неспроможна замінити дію руху " .

Рух притаманне туризму і першому місці за оздоровчою функцією стоять його активні види, тобто. ті, в яких турист пересувається маршрутом завдяки власним фізичним зусиллям. Такі зусилля практично посилені будь-якій людині. Важливим є лише правильне дозування навантаження, яке відповідає фізичним та технічним можливостям даного туриста.

В активній подорожі, на відміну від спортивної, турист сам може визначати тривалість, протяжність та технічну складність подорожі та перервати нею будь-якої миті. На початку ХХІ століття медики визначили дві основні причини здоров'я населення Землі, що погіршується: неблагополучні екологічні умови життя людини і гіподинамія, тобто. обмеженість рухів. І саме активні та спортивні види туризму усувають обидві зазначені причини та мають максимальний оздоровчий ефект.

За даними Книги рекордів Гіннеса найстаріша у світі людина станом на лютий 2002 р. живе в Країні сонця, що сходить. Японському шовководу Юкічі Чугандзі – 112 років. Він не скаржиться на проблеми зі здоров'ям та із задоволенням ділиться секретами свого довголіття. Тим часом вік Юкічі не є для людини максимальним.

Рекорд довголіття належить французенці Жан-Луїзі Калмен, яка прожила 122 роки і 164 дні і померла 1997 р. До того, як титул найстаршого перейшов до Чугандзі, найстарішою людиною планети був італієць Антоніо Тодде. Він був старший за Юкічі на три місяці.

Західні вчені дійшли висновку, що еволюція людини як біологічного виду завершилася, люди досягли піку свого розвитку. Вони вважають; що оскільки

сам процес еволюції заснований на властивостях генів викликати зміни живого організму для пристосування до довкілля, людина перестала розвиватися, оскільки значною мірою втратила залежність від біосфери, а в деяких випадках навіть змінює її для створення сприятливих умов життя (<https://prezi.com/95rijhgatek08/>).

Практично всі довгожителі були тісно пов'язані з біосферою, і саме туристські подорожі в їхньому первозданному вигляді здатні (через певні проміжки часу життя людини) повертати людину в біологічне середовище та зберігати її як біологічний вид.

Одним із головних показників здоров'я людини є тривалість її життя.

3. Соціально-комунікативна функція.

Комунікативний - призначений, схильний до встановлення комунікації, тобто. спілкування за допомогою мови. Передача та сприйняття розумового змісту.

Таким чином соціально-комунікативна функція туризму визначається як можливість учасників подорожі спілкуватися один з одним у позаформаційній обстановці без виробничої субординації, обліку соціального стану, віку, національності, громадянства та інших ознак людей, що розрізняють.

З погляду туристичного сприйняття знайомство з районом подорожі це не так огляд певної території, природних та історико-культурних пам'яток, як знайомство з новими людьми. І враження від конкретної подорожі це найчастіше враження від спілкування з новими людьми.

4. Спортивна функція.

Соціальна значущість спорту полягає насамперед у тому, що він є одним з найефективніших засобів фізичного виховання і важливою формою підготовки людей до трудової та іншої суспільно корисної діяльності. Крім того, спорт є одним з найважливіших засобів етичного та естетичного

виховання, важливим містком для зміцнення міжнародних відносин, сприяння взаєморозумінню, співробітництву і дружбі між різними народами. Разом з терміном «спорт» часто позначають специфічну сферу змагальної діяльності з предметом змагання або спеціальними навичками і тактикою. Однією з таких сфер є спортивний туризм, який має відповідати нормативним вимогам у двох основних видах туристсько-спортивних змагань

- а) Змагання зі спортивних походів.
- б) Змагання з комплексного туризму.

Людство розробило багато спортивних програм, але тільки туризм поєднує в собі всі елементи, необхідні для гарного самопочуття, такі як перебування на природі, зміна обстановки, психологічне благополуччя та фізична активність. (<http://redigo.ua/geo/Europe/Germany/places/attractions>).

Спортивний туризм простий у створенні, доступний людям будь-якого віку. Туризм є природним видом спорту, т.к. навантаження у ньому легко дозуються. Спортивний туризм розвиває такі риси людського характеру, як колективізм, дисциплінованість, завзятість та наполегливість.

5-6. Естетична та емоційно-психологічна функції.

Під естетичною функцією туризму розуміється можливість, що надається в туристичній подорожі, насолоджуватися красою природи, творами архітекторів, скульпторів, художників. Естетична функція тісно пов'язана з функцією емоційно-психічної. Вона розуміється в туризмознавстві як можливість зняття напруги та втоми після напруженої праці, набуття позитивних емоцій від зустрічей з людьми, вражень від цікавих туристських об'єктів чи подолання природних перешкод у спортивній чи активній туристичній подорожі.

7. Творча функція.

Великий творчий потенціал туристичних подорожей полягає в тому, що їхні учасники виходять за межі стереотипів, відволікаються від дрібниць

повсякденного життя і зосереджуються на вирішенні нових проблем. За тисячоліття існування організованих подорожей накопичилося чимало творчих здобутків мандрівників.

До них, насамперед, відносяться

- Наукові відкриття;
- Художня і нехудожня проза і поезія, документальні та науково-популярні фільми;
- Винаходи нових видів спорядження, одягу, взуття та транспортних засобів;
- нові продукти харчування для різних видів туризму
- Нові засоби і методи підготовки людей до активних і спортивних подорожей.

Паломники (разом з купцями) були першими мандрівниками, які мали чітку мету своїх часових і просторових подорожей. У цьому відношенні паломники представляють початок класичного туризму. Адже вони долали великі відстані до місця призначення, як правило, пішки, з мінімумом одягу та їжі. З огляду на тогочасну ситуацію з безпекою, це був єдиний спосіб дістатися місця призначення, не будучи пограбованим чи вбитим.

Будучи однією з найдавніших функцій організованих подорожей, функція паломництва не втратила свого статусу в усьому світі. Більше того, паломництво прогресувало в сучасному міжнародному туризмі: зміни в глобальному державотворенні наприкінці 20-го століття призвели до збільшення кількості послідовників і паломників основних світових релігій. Наприклад, кількість мусульманських паломників зросла настільки, що влада Саудівської Аравії, де розташовані святі міста Мекка і Медина, встановила щорічну квоту для паломників з усього світу. (Немець,Кулешова,2015, с.23 – 25).

Таким чином зі зростанням потреби людей у подорожах зростає в обсягах та індустрія туризму як сукупність підприємств, установ та організацій, що забезпечують виробництво та споживання товарів та послуг

для туристів. Тому швидкими темпами зростає соціально-економічна роль туризму у житті людства.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В ЛИТВІ

2.1. Центри культурно-пізнавального туризму в Литві.

Литва – це найдавніша держава Східної Балтії. Відпочинок у Литві - це відпочинок у краї, в якому вдало поєднуються сучасні досягнення цивілізації, історична та культурна спадщина, давні традиції та звичаї. Це оази відпочинку, багаті на джерела мінеральних вод і лагідні морським вітром курорти, своєрідної краси національні парки і сільські садиби, що дихають зеленим спокоєм.

Литва розташована на східному балтійському узбережжі. Згідно з розрахунками французьких вчених, географічний центр Європи розташований у Литві, поблизу села Бернотай, що за 25 км на північ від Вільнюса, це найпівденніша, найбільша і найбільш населена держава в Прибалтиці. Краєвиди країни різноманітні та полонять своєю спокійною та безтурботною красою. Близько третини всієї території вкрито хвойними та змішаними лісами. Місцевість Литви переважно рівнинна.

Природа Литви є унікальним поєднанням морського і континентального клімату, по її території проходять ліси, як змішані, так і

хвойні, рівнина змінюється горбистій височиною, тут є і долини, і дюни, безліч річок і озер. На формування литовської флори вплинув льодовик, який тривалий час покривав всю територію Литви. Після відступу льодовика біля Литви збереглося безліч озер, річок і лісів(Мандрик,2017, с.37 – 39).

Оскільки територія Литви відома численними річками та озерами, є вихід до моря, то вся природа Литви багата і на рибні ресурси. видів риб мешкає лише в прісних водоймах та близько 30 видів у Балтійському морі, біля самого узбережжя Литви. У морі мешкають переважно промислові риби. Одним із найважливіших природних ресурсів Литви є бурштин (морське узбережжя), а також нафта та природний газ (зап. Литва та литовський шельф Балтійського моря). Крім того, є запаси торфу та будівельних матеріалів, граніт, вапняк

(район Акмяне), залізняк (південно-східна частина країни), глина, мармур, кам'яна сіль, родючі орні землі (у центральних районах), мінеральні води.

Природним багатством Литви є її парки та заповідники. Національні парки Литви поряд із Вільнюсом, Каунасом та містами Балтійського узбережжя становлять основу туристичної привабливості цієї прибалтійської країни. Перший національний парк з'явився у Литві у 1974 році в районі Ігналінських озер. З того часу республіка дедалі активніше дбатиме про збереження своєї природної спадщини. Як результат, на сьогодні в країні налічується близько 300 різних парків, заповідників і заказників, які пропонують туристу всілякі варіанти відпочинку: полювання, риболовлю, дайвінг, велопробіги, водний спорт.

Ядром туризму в Литві є 4 національні парки: Куршська коса, Жематійський, Аукштайтський та Дзуйкійський. Кожен з них представляє не лише окремий природний ландшафт тієї чи іншої частини Литви, але й знайомить туриста з культурою різних литовських етносів: дзуків, жемайтів, аукштайтів. Куршська коса (Куршю Нерія) – єдиний національний парк Литви, який розташований на узбережжі Балтики. Він привабливий морськими пейзажами, дюнами, частина яких знаходиться під державною охороною та прозорими сосновими борами. Внесений ЮНЕСКО до списку

Світової спадщини парк Куршська коса. На території парку знаходиться один із найкращих курортів Литви - Неринга.

Поєднання історичних та природних пам'яток – це національний парк Жемайтія з руїнами замків, мальовничими ландшафтами та Плокстинським заповідником дикої природи. До послуг туристів - кемпінги та сільські садиби на берегах мальовничих озер, далеко від суєти цивілізації. Найбільший парк Литви – Дзукійський. Він займає площу 55 000 га. Парк названий у чесність етносу, що живе на його території – племені дзуків. У Дзукійському парку є можливість для велосипедних та човнових екскурсій, чудово розвинений сільський туризм у мініатюрі (Мамотенко, 2017,с.31 - 33).

Аукштайтський

національний парк – найстаріший у Литві. Він відомий насамперед цілим розсіпом мальовничих озер у районі міста Ігналіна. Загалом у парку налічується понад 120 озер, багато з яких з'єднані каналами, що, у свою чергу, робить Аукштайтський парк привабливим для водних екскурсій. Особливо варто відзначити невеликі мальовничі села, такі як Гинучай, Палуше та інші. У кожній з них є свій унікальний пам'ятник, будь то водяний млин століття або дерев'яна церква.

Історико-культурні туристичні ресурси займають найбільшу частку у туристично-рекреаційному потенціалі Литовської Республіки. Вони є основою розвитку культурно-пізнавального туризму, яким Литва виділяється на міжнародному ринку туристичних послуг.

Н.В. Чир (2016) зазначає що родзинкою туристичної Литви є, передусім, середньовічна архітектура. До найважливіших історико-культурно туристичних центрів країни слід віднести: Вільнюс, Тракай, Каунас, Шяуляй, Кернаве (Чир,2016, с.21 – 23).

Вільнюс (Вільно, Вільна) є найбільшим містом Литви, як столиця згадується з 1323 р. Старе місто Вільнюса – одне з найбільших у Європі (360 га) і головна пам'ятка країни (з 1994 р. внесене у список Світової культурної спадщини ЮНЕСКО). Головні пам'ятки столиці: залишки Верхнього замку

(XIV-XV ст.), старий арсенал (XVI ст.), площа Гядимінаса (Гедиміна, початок XIX ст.) зі статуєю засновника міста – Великого князя Гедиміна (1316-1341); символ міста – вежа Гядимінаса з оглядовим майданчиком, новий арсенал (XVIII ст.), Кафедральна площа, залишки міської стіни (XVI ст.) з воротами Аушрос (Мединінкські ворота), Артилерійський бастион (1640), ансамбль університету (XVI-XIX ст.), дзвіниця костьолу св. Іоанна, що входить в університетський комплекс (найвища вежа Старого міста – 68 м), міська Ратуша (1786-1799), палац єпископа (1825-1832), Вяркяйський палац і Кафедральний собор біля підніжжя гори Гедиміна (1251) з могилами Великих князів литовських і мощами заступника Литви – святого Казимира, 52-х метрова дзвіниця Кафедрального собору (XIII-XVII ст.), Президентський палац (1387), вулиця Пилес (Замкова), замок Раудондваріс та ін.

Церкви і костьоли – візитівка Вільнюса. Найцікавішими є: готична церква Мікалоянус (костьол св. Михайла, XIV ст.), церква і монастир бернардинів (XVI ст.), церква св. Анни (XV-XVI ст.), церква Миколая (XVI-XVII ст.), церква Святого Духа (єдина барокова православна церква в Литві, 1624-1638), костьол св. Петра і Павла, П'ятницька церква (перша християнська кам'яна будівля столиці, 1345), костьол св. Юргіса (1506), костьол св. Варфоломія (1824), ансамбль костьолу св. Ігнотаса (XVII ст.), костьол Пресвятої Діви Марії (XV-XVIII ст.), бароковий костьол св. Казимира (перший у Литві костьол у стилі бароко, 1604- 1618) та ін.

Вільнюс також вважається одним із найбільших виставкових і музейних центрів Європи.

Тракай – давня столиця Литви, цікавий острівним замком, що вважався однією із неприступних фортець у Східній Європі, тривалий час був резиденцією великих литовських князів. Зараз у ньому розміщений Тракайський історичний музей. Об'єкти туризму: руїни Півострівного замку і домініканського монастиря, палац Узутракіс із парком у французькому стилі, караїмські релігійні споруди, унікальний льодовиковий ландшафт з

десятками озер навколо міста. Окрема гордість міста – Національний історико-культурний парк Тракай, загальна площа якого становить 8,2 тис. га. На території парку розміщено 2 заповідники і 10 культурних, ландшафтних і природних пам'яток, а також понад 50 стародавніх будинків, безліч археологічних і архітектурних пам'яток (Парфіненко, 2009, с. 76 – 78).

Кернаве – невелике містечко за 35 км від Вільнюса, розташоване на правому березі річки Неріс. У XIII ст. він був одним з перших центрів Литовської держави. У 1989 р. був заснований Державний культурний резерват Кернаве. У 2004 р. Кернаве внесено ЮНЕСКО до списку Всесвітньої спадщини. Виключне світове значення цього об'єкта – в тривалості заселеності (від пізнього палеоліту (IX тис. до н.е.) і до наших днів).

Каунас – друге за величиною місто Литви, відоме середньовічною архітектурою, дзюновими концертами, музеями. В місті варто відвідати: Каунаський замок (XIII-XVII ст.), романський кафедральний собор Петра і Павла (XV-XVII ст.), церкву Вітаутаса (1400), костюл Воскресіння Господнього (1932), Православний собор Благовіщення, костюл св. Франциска і монастир єзуїтів (1666-1725), собор св. Архангела Михаїла (1891-1893), костюли св. Трійці, св. Миколая (XIV ст.), домініканський монастир, міську Ратушу (1542), ренесансний палац князів Масальських (XVII ст.), бароковий монастир камальдолійців (1664-1712), православні церкви в неовізантійському стилі в новій частині міста. У Каунасі та його околицях є величезна кількість музеїв: народного побуту (за 22 км на схід Каунаса), авіації Литви, парк Будинку президентів, кераміки, народної музики, литовської музики, медицини і фармацевтики, пошти, телекомунікацій та інформатики, депортацій і литовського національного відродження та ін.

Шауляй – місто, яке відоме музеями: Аушра, Будинок Венска-лусків, музей велосипедів, Фотомузей, палац Х. Френкеля, Будинок Йовараса, музей радіо і телебачення, музей кішок, Пожежно-технічний музей, музей історії

Шауляйського університету, музей історії залізниці, музей історії водопостачання і каналізації та ін.

Отже, Литва володіє значними історико-культурними ресурсами для розвитку туризму і організації пізнавальних турів. Найпопулярнішими серед туристів історико-культурними центрами країни є старовинні міста Вільнюс, Тракай, Каунас, Шяуляй, Кернаве.

2.2. Архітектурна спадщина Литви як об'єкт туристичної діяльності

Особлива виразність місцевої природи, її спокійна краса та деяка простота та невибагливість приваблюють у країну тисячі любителів спокійного відпочинку. Ну і, звичайно, головна визначна пам'ятка країни – її історичні міста з чудовою архітектурою.

Вісагінас. Перші історичні відомості про околиці Вісагінаса дійшли до нас з XVI століття, коли в 1526 р. староста Геранайняй Вайтієкус Гоштаутас, який побудував у Даугелішкісі перший костел, подарував приходу три корчми, луки та озеро Вісагінас з окружними землями та дворами. Але називатися Вісагінасом місто стало набагато пізніше. Місто розташоване у сосновому лісі. Навколо міста дуже багато озер.

Головною визначною пам'яткою є Атомна станція. Перший блок (реактор) було зупинено у 2004 році за договором з Євросоюзом. Другий блок було зупинено 31 грудня 2009 року (Мамотенко, 2008, с.68 – 70).

Стела із символом міста - журавлем, що летить, - встановлена навпроти будівлі самоврядування. За сто метрів від неї ви знайдете той самий меморіальний камінь - місце, звідки почалося місто. Акваріум. Це перша приватна експозиція акваріумів у Литві такого розміру. На площі 140 кв. м експонується одинадцять акваріумів ємністю по 600 літрів, три – по 700 літрів, дванадцять – по 180 літрів. Вони живуть, ростуть і розлучаються понад 60 видів глибоководних тропічних риб.

Пам'ятник жертвам та ліквідаторам аварії на Чорнобильській АЕС. У народі називається просто "Голови". Розташований на площі біля готелю

"Аукштайтія"/ "Aukštaitija" Неоднозначна скульптура. Вісагінський костел приходу св. апостола Павла Будівництво костелу розпочалося у 1995 році, основні будівельні роботи закінчились у 1998 році. Це сучасна архітектурна будівля з високою чотирикутною дзвіницею. Знаходиться костел неподалік озера.

Вільнюс. Вільнюс (раніше Вільно, Вільна) - найбільше місто Литви та її столиця (перший раз у цій ролі згадано у 1323 р.). Стародавній Вільнюс розвивався в долині річки Няріс біля Верхнього замку на горі та Нижнього замку (не зберігся) біля її підніжжя, між якими "виросло" Старе місто із заплутаною віялоподібною мережею вулиць. У наші дні Старе місто Вільнюса – одне з найбільших у Європі (360 га) та основна пам'ятка країни (з 1994 р. внесено до списку Світової культурної спадщини ЮНЕСКО). Вільнюс називають містом бароко, тому що велика кількість архітектурних пам'яток цього періоду тут просто колосальна.

Головними пам'ятками столиці є залишки Верхнього замку (замок Гедиміна, XIV-XV ст.), Старий арсенал (XVI ст.) та площа Гядімінаса (Гедиміна, початок XIX ст.) зі статуєю засновника міста - Великого князя Гедиміна (411-1316) (Хрущ, 2012, с.41 -42). біля підніжжя Замкової гори, символ міста - вежа Гядімінаса з оглядовим майданчиком, Новий арсенал (XVIII ст.), Катедральна площа, залишки міської стіни XVI століття з воротами Аушрос (Медінінські ворота), Артилерійський бастіон (1640 р.), ансамбль 1579 р. Університету (XVI-XIX ст.), дзвіниця костелу Св. Іоанна, що входить до університетського комплексу (найвища вежа Старого міста - 68 м), міська Ратуша (1786-1799 рр.), палац єпископа (1825-1832) .), Вяркяйський палац і Кафедральний собор біля підніжжя гори Гедиміна (1251 р., неодноразово перебудовувався) з могилами Великих князів литовських і мощами покровителя Литви - Святого Казимира, 52-метрова дзвіниця у

Кафедрального собору (колишня сторожа). , Гора Трьох хрестів, Президентський палац (у минулому - перша кам'яна будівля після "другого хрещення Литви" у 1387 р. та перша резиденція Вільнюського єпископату), вулиця Пілес (Замкова), замок Раудондварис та ін. [Рис 1.1.]

Ну і, звісно, церкви та костели – справжня візитна картка Вільнюса. У жодному іншому місті у східній Європі на такій невеликій площі немає такого скупчення чудових храмів. Найбільш цікавими є готична церква Мікалоянус (костел Св. Михайла, XIV ст.), церква і монастир бернардинців (XVI ст., його готичний костел вважається одним з найбільших у Литві), церква Св. Анни (XV-XVI ст.), церква Микола (Св. Миколаса, XVI-XVII ст.), церква Святого духу (єдина барочна православна церква в Литві, 1624-1638 рр.), костел Св. Петра та Павла, Пречистенський кафедральний собор (одна з найдавніших православних церков Литви, XIV-XIX ст.), П'ятницька церква (перша християнська кам'яна молитовна будова столиці, 1345 р.), костел Св. Юргіса (1506 р.), костел Св. Варфоломія .), ансамбль костелу Св. Ігнотаса (XVII ст.), костел Св. Йокуба та Пилипа (1690-1744 рр.), костел Пресвятої Діви Марії (Францисканський, XV-XVIII ст.), бароковий костел Св. Казимира (перший у Литві костел у стилі бароко, 1604-1618 рр.), Св. Тереси (1634-1650 рр.), Петра та Павла (1668-1675 рр.), Св. Іоанна (Св. Йонно, XIV-XVIII ст.), Св. Котрини (XVII-XVIII ст.), костел і монастир Св. Миколая (1350 р.), костел Св. Миколая (Св. Мікалояуса, 1320-1387) рр.), костел Набуття Святого Хреста (Калварію, 1755-1772 рр.), єдина діюча на сьогоднішній день Синагога (1903 р.), караїмська молитва Кенеса в мавританському стилі (1911-1922 рр.) та ін. одним із найбільших виставкових та музейних центрів Європи. Інтерес представляють Артилерійський бастион "Бокшто", Центр сучасного мистецтва, Національний музей "Арсеналі", Музей замку

Арсеналі, Музей прикладного мистецтва, Національна та Художня галереї, Палац Радзівілів, Музей нижньої фортеці, Литовський державний єврейський музей, Музей пам'яті жертв геноциду, Музей бурштину, Музей архітектури, Музей театру, музики та кіно, Літературний музей О.С. Пушкіна, Будинок Чюрленіса, Меморіальний музей Б. Грінцявічюте, Будинок-музей Шлапялісов, Меморіальний музей В. Кревес-Міцкявічюса, Музей В. Миколайтіса-Путінаса, Музей Геноциду в будівлі, де раніше розташовувалися гестапо, а потім - КДБ СРСР та ін.

Для любителів музики будуть цікавими Національна філармонія, Палац конгресу, Зал музичної академії, Палац митців, Палац концертів та спорту, в яких регулярно проводяться, музичні заходи. У місті зосереджено і велику кількість театральних труп, з яких найбільш відомі Театр опери та балету, Молодіжний театр, Національний театр драми, Російський драматичний театр, Ляльковий театр "Леле", Театр Старого міста, Малий театр, Театр "Вайділос", Театр "Кейстуоляй" ", Вільнюський польський театр та ін. У місті кілька сотень кафе, барів, ресторанів, постійно проводяться різні карнавали та фестивалі.

Клайпеда. Клайпеда - одне з найдавніших міст країни. Археологічні дослідження свідчать, що Клайпеда була заселена предками литовців - балтами - ще перші століття нашої ери. Раніше місто мало назву Мамель і до 1525 року належало лицарям Тевтонського ордену. Нині місто – головний порт Литви.

Місто сильно постраждало під час Другої світової війни, але тут збереглися залишки замку на Куршській косі, численні театри та галереї (XVII-XVIII ст.), квартали старих кам'яних складів (найстарші з них відносяться до XVIII ст.), будівлі магістрату (1770 р.) та театру (1870-і рр.). Цікаві Музичний театр, Драматичний театр, Музей ковальських виробів з

унікальними залізними хрестами зі старого цвинтаря Міста. Музей годинника відкрито в 1984 р., розташований в красивому особняку XIX ст. Тут можна ознайомитися із найрізноманітнішими пристосуваннями, за допомогою яких людина намагалася виміряти час у різні історичні епохи. У музеї представлений сонячний, зоряний, вогняний, водяний і пісочний годинник. Є унікальні збори механічних годинників XVI-XIX ст. (Руденко, Вацеба, 2019 с.28 -29) Є в музеї і сучасні години - електромеханічні, електромагнітні, електронні та кварцові, а також колекція старовинних місячних та місячно-сонячних календарів.

Є унікальні збори механічних годинників XVI-XIX ст. Є в музеї і сучасні години - електромеханічні, електромагнітні, електронні та кварцові, а також колекція старовинних місячних та місячно-сонячних календарів. Під усіма експонатами додаткова інформація - гравіювання, діаграма та пояснювальні тексти. Дворик музею дуже гарний, влітку в ньому можна побачити квітковий годинник, він використовується для різних міських заходів, а також для прослуховування концертів Клайпедського карильйону, що знаходиться поруч.

Скульптурний парк "Мазвідас" "Червоний терор знищив не тільки тих, хто живе, а й мертвих, і його не зупинили на Клайпедському цвинтарі...". Цей напис литовською нагадує відвідувачам про те, що до 1977 р. тут знаходився цвинтар, де ховали німців та "мемелендерів". Могили зрівняли із землею за вказівкою литовців, які служили на той час у структурах влади СРСР. До наших днів збереглося кілька могил у північно-східному кутку цвинтаря. З 1977 року на місці старого міського цвинтаря біля залізничного та автобусного вокзалів виріс парк скульптур. Декілька могильних надгробків залишилося в північно-східній частині парку.

Музей історії Малої Литви – заснований у 1924 році, вся його діяльність спрямована на збереження історичної спадщини міста Клайпеди та Малої Литви, його дослідження та пропагування. Близько 56 тисяч експонатів. Музей ковальської справи відкритий до ювілею міста в 1992 р. Експозиція

музею - це ажурні хрести, огорожі, ворота, характерні для Малої Литви, ковальські інструменти, коване домашнє начиння.

Значну частину експозиції складає зібрані клайпедським реставратором по металу Діоніасом Варкалісом могильні хрести, огорожі, ворота з Малої Литви та зі старих цвинтарів, а також характерні лише для портового міста старі флюгери. У реставрованій кузні, що діє, можна придбати оригінальні зразки ковальського мистецтва. У ХІХ столітті тут була відома на весь Клайпедський край кузня майстра Густава Кацьке. (Любіцева, 2010, с. 7 – 9)

Литовський Морський музей – музейний комплекс, який становлять: 1. морський Музей; 2. акваріум (заснований у фортеці ХІХ ст. Копгаліо).

Литовський морський музей у старій фортеці Копгаліс і відрізняється своєю комплексною експозицією, в якій представлені морська природа, історія мореплавання, старовинне та сучасне рибальство, морські науки, а також розповідається про контроль над забрудненнями навколишнього середовища та широким, багатостороннім спектром взаємин людини та моря.

[Рис 1.1.]

Музей існує майже двадцять років. Саме цією різноплановістю музей відрізняється від більшості спеціалізованих морських музеїв сусідніх із Литвою країн. Іншою відмінністю морського музею є безліч експонатів. Перше, що привертає увагу відвідувачів, це живі експонати: риби, морські ссавці, птахи. Багаті колекції коралів і раковин, що налічують близько 20 000 одиниць і мають високу наукову цінність, радують око у експозиції морської фауни. Ті, хто цікавиться кораблями, можуть побачити моделі кораблів різного часу, а експозиція на відкритому повітрі ознайомить вас із справжніми суднами та різними конструкціями якорі (<http://redigo.ua/geo/Europe/Germany/places/attractions>).

Музей оточує море, чудова природа. Етнографічний будиночок рибалки на березі Куршської затоки оповідає про життя в рибальському селі кінця ХІХ-початку ХХ століття. Дорогою до музею знаходиться судно, побудоване

клайпедським рибалкою Гінтарасом Паулонісом (1945-94). Не будучи професійним моряком, але будучи справжнім фанатичним любителем моря, він самостійно збудував його на підставі древніх креслень ньюфаундлендських кораблів. 28 червня 1994 р. він вирушив з Клайпеди в надії стати першим литовцем, який перетнув Балтійське море на стародавньому кораблі, і 14 липня він досяг берегів Швеції, після чого, гордий перемогою, незабаром вирушив назад тим самим шляхом. Але 5 жовтня 1994 р. останки його невеликого суденця були викинуті на берег Ніди. Тіло відважної людини було знайдено через десять днів. Вважається, що причиною його загибелі став шторм, який забрав і життя більш ніж 800 пасажирів порома "Естонія".

Акваріум музею. Побудований у будівлі старого форту, акваріум є домом для пінгвінів, морських левів та котиків. Тут можна переглянути водні шоу за участю чорноморських дельфінів та морських левів. Екскурсії з гідом по литовськи коштують 20 літів, іншими мовами (російською, англійською, німецькою) – 40 літів. Зараз в акваріумі можна побачити не лише прісноводних риб та риб Балтійського моря, а також таких рідкісних тварин, як сірі тюлені.

Фахівці музею-акваріума багато років розводять їх, щоб потім відпустити в їхнє рідне морське середовище. Тут є екзотичні пінгвіни з далекого півдня та небачені риби коралових рифів, яких можна рідко зустріти навіть у тропічних морях. Влітку на майданчику за музеєм відбуваються веселі виступи тюленів Північних морів. Дельфінарій викликає заслужений інтерес не лише у мешканців Литви, а й у населення Балтійського регіону. Дорослі та діти можуть дізнатися багато нового про дельфінів Чорного моря, подивившись театральну виставу за їх участю.

У виставі також бере участь пара каліфорнійських тюленів, вирощених у зоологічному саду в Дуйсбурзі (Німеччина). Морські науки на сьогоднішній день мають величезне значення, оскільки тільки за їх допомогою людина може зрозуміти важливість захисту навколишнього середовища та піклуватися про неї. Литовський морський музей поєднує свої дії по всьому Балтійському узбережжю. Інша, щонайменше цікава сторона діяльності музею - дельфіноterapia для дітей-инвалідов. (Лук'янова, 2018, с. 36 – 38)

Картинна галерея Пранаса Домшайтіса. Відкрита 1 червня 1973 р. Розташована в історичній частині Клайпеди, на одній із найкрасивіших вулиць міста, займає комплекс будівель XIX-XX ст. В експозиції галереї – живопис Західної Європи, Литви, Латвії, Росії, скульптура, графіка. З 2001 року діє постійна експозиція (близько 600 робіт) литовського художника-експресіоніста європейського масштабу Пранаса Домшайтіса (1880-1965) та культурний центр його імені, де регулярно організуються різноманітні заходи.

Музей замку Клайпеди. Археологічні розкопки дома Клайпедського замку розпочалися 1968 р.

У радянські часи замок був недоступний для широкої публіки, оскільки його території розташовувався судноремонтний завод. Сьогодні замок дедалі більше стає місцем тяжіння туристів, чому сприяє цікава експозиція музею. В останні вихідні липня Клайпеда стає дуже галасливим містом. Безліч людей гуляють вулицями та проводяться театральні вистави.

Це починається веселе свято моря, яке щорічно, з 1934 року, проводиться у Клайпеді в останні вихідні липня. Іноді свято моря святкується 1 серпня та збігається з днем народження міста з 1252 року. Головним героєм свята є Нептун, який пливе старому кораблі річкою Дані. У ці дні проводяться багато культурних заходів, виставок, концертів, а також гонки на яхтах та змагання рибалок. Вшановується пам'ять моряків, які загинули в морі. Свято збирає близько півмільйона учасників.

У цей час проводиться вітрильна регата " Baltic Sails ". Біля міста розташована унікальна природна пам'ятка - знаменита Куршська коса (Куршю нерія), що є майже 100 км. Унікальної піщаної коси з дюнами та сосновими лісами, луками та піщаними пустками, сирими вільшаниками та сухими широколистяними лісами, що розділяє море та Куршську затоку.

Неринга.

У Нерингу знаходяться найвідоміші курортні території Литви - Ніда та Юодкранте. Найважливіша подія в історії Неринги сталася 2 грудня 2000 року (Охріменко, 2018, с.11 – 12). Тоді Куршська коса була включена до списку світової спадщини ЮНЕСКО як унікальний об'єкт природної та культурної спадщини Балтійського моря. Пляжі Куршської коси - одні з найкращих на узбережжі Балтійського моря. Смуга найчистішого піску шириною 25-70 м тягнеться по всьому морю Неринги. За високу якість охорони навколишнього середовища, що відповідає світовим стандартам, у 2001 році рада з нагляду Синього прапора Європи вручила нідському пляжу сертифікат "Синій прапор". На 2004 року " Синього прапора " були удостоєні пляжі Юодкранте.

Визначні місця Неринги:

Мис Бульвікіс. Це найширше місце на острові Куршської коси, що досягає 3,8 км завширшки. Вважається, що назва мису походить від курського прізвища Бульвікіс. Існує ще одне пояснення походження цієї назви: у шведській мові слово bölja означає "хвиля", а vik - затока.

Культурний центр Томаса Манна. У серпні 1929 року Ніду вперше відвідав знаменитий німецький письменник, лауреат Нобелівської премії Томас Манн із сім'єю. Неринга настільки сподобалася йому, що він задумав побудувати тут дачу. На дюні Уошвес, наприкінці вулиці Скруздінес, письменник знаходить ділянку, яка орендує строком на 99 років. Дуже швидко протягом

півроку тут будується будинок за проектом інженера Х. Рейсмана (Фоменко,2008, с.16 -17). Це була перша приватна вілла в Ніді, тут письменник відпочивав із сім'єю з 1930 по 1932 рік. Саме тут їм було написано роман " Йосип та його брати " . У будівлі дачі письменника засновано культурний центр; тут організуються вечори класичної музики, поезії, щоліта минають дні Томаса Манна, для участі в яких з'їжджається безліч гостей з Німеччини.

Дюна Парніджо та сонячний годинник.

На вершині дюни Парніджо обладнано оглядовий майданчик. Це одне з найбільш відвідуваних місць на околицях Ніді. У 1995 році тут був встановлений сонячний годинник. Місце для них було обрано невипадково. Куршська коса – єдине місце у Литві, де сонце сходить і заходить від поверхні води. До урагану, який пронісся через Куршську косу 4 грудня 1999 року, висота стели досягала 12 м, вона важила 200 тонн, а сьогодні від неї залишилася лише половина. Стріла розписана символами календарних свят, скопійованими з стародавніх рун календарів. Біля північного підніжжя гори Парнідже простягається Долина Тиші - тихе безвітряне місце оточене дюнами. У Ніді можна також відвідати Музей-галерею бурштину Казимираса Мізгіріса, музей промислів мешканців Куршської коси, етнографічну хату рибалки, пам'ятник планеристам та інші визначні пам'ятки (Чорненька,2018, с.7 – 9).

Липа Грекінес. Здавна вважалася місцем пороку - тут росла багатовікова Липа Гріхів, про яку ходило безліч переказів. Одна з них розповідала про те, що тут вдавалися до суду громадськості молоді люди, які вчинили моральні провини. Інші джерела згадували про жертвопринесення язичницьким богам. На початку XVIII століття ночами під липою горів жертвний вогонь. Стара

липа шуміла до Другої світової війни, а 1939 року її зрубали німецькі солдати. Нині тут росте знову посаджена липка.

Гора Відьом (Казок). Ця гора здавна згадувалась як популярне місце святкування Йонінес (Івана Купали) - під час свята звідти вночі скочували бочки з смолою, що горить. Найбільша прикраса гори сьогодні – заснований у 1979 році парк дерев'яних скульптур, створених за мотивами литовських народних легенд та казок. Загалом у парку 65 скульптур, роботи 49 художників.

Парк кам'яних скульптур. У 1995 році за благоустрою набережної було вирішено обладнати тут експозицію скульптур литовських та зарубіжних скульпторів під назвою "Земля та вода". 1997 року перші з них розмістилися на ділянці набережною довжиною 800 метрів.

Заповідник "Карвайчяй" Природний резерват "Наглю".

Площа резервату – 1 680 га. Він знаходиться між Юодкранте та Пярвалкою, його протяжність 8 км. Резерват являє собою чималу історичну, естетичну та наукову цінність. Сірі або Мертві дюни – місця похованих сіл. Тут природна рослинність перемежується з сильними вітрами значними улоговинами і балками. Подекуди відкриваються фрагменти засипаних піском столітніх лісових ґрунтів. Заповідник " Наглю " - це своєрідна літопис коси процесів, що відбувалися в природі. (Александрова, 2017, с. 12- 14)

Оглядовий майданчик на горі Гейш та ландшафтний заповідник.

На території ландшафтного заповідника своєрідними пам'ятками природи є південна частина комплексу параболічних дюн та насадження сосен, яким вже понад 230 років. Поруч із заповідником розташовується

найбільша в Литві колонія сірих чапель і великих бакланів, що влаштована на старих соснах. Для туристів на горі Гейш, як місцеві жителі називають місцевих чапель, обладнано оглядовий майданчик. Звідти видно комплекс переддюнною рівнини мису Авикальне, а також відкривається найкрасивіша панорама Сірих (Мертвих) дюн. Крім того, у Юодкранті є можливість побачити пам'ятник Людвікасу Резе, галерею флюгерів, лютеранську кірху, виставкову залу у культурному центрі "Агіла".

Паланга

Паланга - чудове місце відпочинку для любителів пасивного та активного відпочинку. Піщані пляжі, старовинний парк із маєтком, велосипедні доріжки, культурні заходи приваблюють сюди туристів щороку. Все частіше почали їхати туристи відпочити до Литви і навесні, і восени.

Паланга розташована на Балтійському узбережжі, у північно-західній частині Литви, за 25 км від Клайпеди та за 300 км від Вільнюса. Паланга - це затишні готелі, приватні вілли та котеджі, чисті пляжі, безліч розваг для дорослих та дітей. Курорт полюбили не лише жителі Литви: сюди прибуває чимало відпочиваючих та туристів із Німеччини, Польщі, Швеції, Данії, Росії та інших країн. Люди приїжджають не лише відпочити, поніжитися на сонці, насолодитися морем та дюнами, а й у пошуках розваг.

Паланга також славиться своїми термальними та мінеральними ваннами. Тут успішно лікують захворювання опорно-рухового апарату, гінекологічні захворювання, функціональні розлади нервової та серцево-судинної системи, атеросклероз. Палангський Ботанічний парк, який вважається найкрасивішим і найбагатшим рослинами ботанічним парком Литви, екскурсії на Куршську Косу - національний заповідник, у Кретингу та

Садибу Орвідаса (або Музей Абсурду, як його ще іноді називають). Екскурсії в Каунас та Тракай, з відвідуванням замку на озері Гальві
Тенісні корти, міні-гольф, верхова їзда, прості та водні велосипеди та мотоцикли, серфінг, картинг, закриті та відкриті басейни, боулінг-клуби (найбільший з них – "Кактус" на вул. Вітауто). Цілий рік працює міська школа здоров'я.

У Паланзі понад 2000 різноманітних кафе, ресторанчиків та таверн. Кожне кафе в Паланзі намагається залучити відвідувачів якими-небудь кулінарними вишукуваннями чи самобутніми інтер'єрами. Неподалік Паланги, поруч із селом Жибінінкай, розташований національний ресторан-пивоварня "Пас Юозапа", де варять власне оригінальне пиво трьох сортів і створено цілий комплекс розваг. (Мандрик, 2017, с.67 – 69) Для дітей є всілякі атракціони, каруселі для найменших, ігрові автомати для старших дітей, батуту, велосипеди і багато іншого. У Паланзі навіть є вулиця, яка в народі так і називається – "дитяча вулиця".

Шилуте

Заснований як рибний ринок Георгом Таллатом у 1511 р. на території Східної Пруссії, у 1550 р. збудовано церкву. У 1923 разом із Клайпедою перейшов до Литви, перейменований. У 1939 до 1945 насильно повернуто до складу Рейху і в 1941 отримав статус міста. Поруч із Хейдекругом розмістився концентраційний табір для військовополонених.

Це типове для Німеччини маленьке містечко. На його "німецьке" походження вказує його архітектура: фахверк, югендстиль, готика та неоготика. Шилуте має всі ресурси для того, щоб стати черговим для Литви туристичним центром, проте потрібен час для того, щоб у цьому місті підняли на належний рівень інфраструктуру, зайнялися реставрацією

історичних об'єктів, і, звичайно, почали займатися рекламою цього містечка в туристичних проспектах та путівниках різних країн. У Шилуті варто відвідати старовинну пошту – 1905 р., пожежну каланчу – 1911 р., суд і в'язницю – 1848 р., міст через Шишу – 1914 р., маєток Шоя – 1818 р., старовинну торгову площу, порт, залізничну станцію міст – 1875 р., гімназію Відунаса – 1924 р.

Шауляй

Шауляй (відомий з 1236, до 1795 - Саулі, до 1917 - Шавлі), був практично знищений під час Другої світової війни, тому тут не збереглася історична частина міста. Натомість місто славиться своїми музеями - Музей "Аушра", Будинок Венскалусків, Музей велосипедів, Фотомузей, Палац Х. Френкеля, Будинок Іовараса, Музей радіо та телебачення, Музей кішок, Пожежно-технічний музей, Музей історії Шяуляйського університету, Музей історії залізниці. За 11 км. На північ від Шяуляя знаходиться знаменита Гора Хрестів - литовська святиня і місце паломництва, є пагорб, розташований за 12 кілометрів від міста Шауляй по дорозі Калінінград-Рига, із встановленими на ньому хрестами, загальна кількість яких перевищує 50.000 одиниць.

Однак, на Горі Хрестів поховання людей не провадиться. За народною легендою, успіх у житті супроводжуватиме того, хто залишить свій хрест на Горі Хрестів. Хрести, принесені на Гору Хрестів, виготовлені з різних матеріалів і мають різні розміри, від маленьких хрестів, які висять на більш масивних хрестах висота, яких становить кілька метрів.

Римський Папа Іван Павло II під час відвідин Литви 7 вересня 1993 року поставив там розп'яття, що надало відомості про Гору Хрестів католицьким парафіянам у всьому світі та сприяє збільшенню кількості туристів та віруючих, які бажають відвідати це місце. Сьогодні на гору

приносять хрести люди різних віросповідань, не лише християни, а й іудеї. Нещодавно тут на видному місці поставлений позолочений іудейський шестигранник (Смаль,2010, с.18 -20).

Точної дати виникнення Гори Хрестів та інформації про те, що сприяло цьому, немає. Існує кілька версій із цього приводу. Ще у XIII столітті на пагорбі стояв язичницький храм. Навіть після хрещення Литви у XIV столітті в народі існували залишки язичництва, змішані із християнською вірою. Яскравим прикладом є встановлення християнських хрестів на язичницьких культових місцях. Виходячи з цього, поява Гори Хрестів належить до XIV століття. Підтвердженням цього є розміщення язичницьких символів на традиційних литовських хрестах. Одна з версій відносить появу Гори Хрестів до 1831 року, як пам'ятник жертв повстання, придушеного царським самодержавством. Існує і народна версія виникнення гори. Кажуть, що дуже давно на цьому місці був католицький монастир, який одного разу зник, як провалився під землю.

У ті часи в одного із навколишніх мешканців захворіла донька, яку ніхто не мігвилікувати. Це навело його на думку поставити хрест на місці зниклого храму і попросити Господа про зцілення. Незабаром донька одужала. Чутки про це диво розійшлися країною. Люди, які просили Господа допомогти їм, приносили і встановлювали тут хрести, створивши таким чином Гору Хрестів.

Біржай

Розташований за 201 км на північ від Вільнюса, неподалік кордону з Латвією, біля озера Ширвена (літ. Širvėna), на річках Апашча (літ. Apaščia) і Аглуона (літ. Agluona).(http://svit.ukrinform.ua/turism.phppage=ukr_turid=23762) За однією версією назва пов'язана з литовською назвою берези (літ. beržas), оскільки поселення було засноване у великому березняку. За іншою версією, назва зобов'язана слову (літ. biržė), що означає порубку, ділянку вирубаного

лісу. Перша згадка місцевості в писемних джерелах відноситься до 1455 року, коли Казимир Ягеллон подарував землі, що лежать тут, одному з Радзівілів, які й володіли Біржами XVII століття (Рутинський, 2006, с. 28 - 29).

Перший костел збудований у 1500 році. Як містечко Біржі згадуються у 1520 році. Містечко лежало на важливому стратегічному тракці Рига - Вільна. З 1547 року Біржі стали центром Бірженського князівства. У 1564—1731 Біржами володіла протестантська гілка Радзівілів. У 1587 р. річки, що протікали біля Бірж, були загачені і утворився перший в Литві ставок - озеро Ширвени (Шірвена, літ. Širvenos ežeras). У 1589 р. містечко отримало магдебурзькі права. На початку XVII століття тут влаштувалися караїми із Трок.

Місто сильно постраждав під час війн зі Швецією у 1625 та 1657. У 1701 у Біржах було укладено договір між російським царем Петром I та польським королем Августом II про спільні дії проти шведів. Біржайський замок був під час Північної війни 1704 року зруйнований шведами. У 1731 році місто перейшло у власність несвізької гілки Радзівілів, потім до Тишкевичів (1794). У 1815 та 1822 Біржі проїздом відвідував імператор Олександр I. З 1844 майорат Тишкевичів. З 1950 р. районний центр Литовської РСР.

До визначних пам'яток міста відносять Біржайський палац – замок – колишня резиденція Радзівілів у місті Біржай на півночі Литви. Побудований у 1586-89 роках Кшиштофом Радзівіллом. Свій нинішній вигляд палац набув 1985 року. За звичаєм литовських магнатів для захисту замку біля його стін було влаштовано штучне озеро Ширвена. Це водоймище площею близько 400 га виникло при запруженні річок Апаца та Аглуона. Замок оточили захисним насипом та ровами з водою. У 1625 р. замок захопила шведська

армія. За кілька років Радзивілі повернули майже повністю зруйнований замок, було розпочато його реконструкцію.

Замок був відбудований за голландською моделлю бастионних замків, був обладнаний захисною системою насипів, бастионів, замок набув рис стилю ренесансу. Знову відбудований другий замок, як і перший, складався з цілого комплексу будівель різного призначення - їх було понад 20. Біржайський замок був під час Північної війни 1704 року зруйнований шведами. Після цього замок не відновлювався. У 1978-1985 р частина руїн Біржайського замку було реконструйовано і тепер там розташовується музей Біржайського краю " Села " і бібліотека.[40]

Тракай

Тракай, стародавня столиця Литви, цікавий своїм острівним замком, який вважався однією з найнепрístupніших фортець у Східній Європі та довгий час був резиденцією великих литовських князів (зараз у ньому розташований Тракайський історичний музей), руїнами "Півострівного замку", руїнами домініканського монастиря, Узутракіс з парком у французькому стилі, караїмськими релігійними спорудами та унікальним льодовиковим ландшафтом із десятками озер навколо міста.(
<https://internationalconference2014.wordpress.com>)

Окрема гордість міста – Національний історико-культурний парк Тракай, загальна площа якого становить 8200 га. На території парку розташовані два заповідники та десять культурних, ландшафтних та природних пам'яток, а також близько 50 старовинних будівель, безліч археологічних та архітектурних пам'яток.

Алітус

Алітус зводився як оборонна фортеця, на пагорбі, де приплив Алітупіс зливався з Нямунасом. Це датується початком XIV століття, і десь у цей час Алітупіс стали називати столицею Дзукійського етнографічного регіону. Усі права та статус міста Алітупіс отримує у 1581 році. Кінець XIX століття, за царського режиму, приносить Алітусу повернення до свого стародавнього призначення - він стає оборонним містом, там були збудовані залізниця та шосе. До цих пір збереглися Артилерійські казарми, збудовані в лісі, Гарнізонна церква та Казармовий парк із Саратовськими казармами.

Алітуський ліс є спогадом про Другу світову війну, в ньому встановлено меморіальний обеліск, на згадку про вбитих і похованих у ньому військовополонених і мирних жителів. На найвищому пагорбі меморіального обеліску встановлено пам'ятник Болі - переломлений Маген Давид (єврейська зірка Давида), який встановлено на згадку про загиблих у Візгірському лісі євреїв - близько 60 000 осіб.

Ще одна з відомих пам'яток - це Ангел Свободи, що у Старому міському парку і присвячений загиблим партизанам Дайнавського округу, які боролися за незалежність Литви. (Любіцева, 2010, с. 53 – 55) Алітус з його околицями здобули популярність завдяки Нямунасу. В Алітуському повіті знаходиться знаменитий Регіональний парк закрутів Нямунаса, Дзукійський національний парк, резервація Жувінтас і Мятяляйський парк. Ще відомий Алітус своєю Виставкою квітів, яка проходить тут щороку.

Друскінінкай

Історичні документи, датовані XVI століттям, згадують про село Друскінінкай, в якому розташовані мінеральні джерела, вода яких чудово усуває втому, лікує рани, шкірні висипання і благотворно впливає на весь стан організму. Цю воду називали чудотворною. Стародавні легенди тих

часів розповідають про те, як місцевий обиватель Пранас Сургутіс почав лікувати різні захворювання солоною водою з мінеральних джерел Друскінікай, знайшов собі славу і популярність, навіть за межами Литви.

Наприкінці XVIII ст. Королем Речі Посполитої був Станіславас Аугустас, який після підтвердження його особистого лікаря про цілющі властивості води з мінеральних джерел у Друскінінкай, видає у 1794 році декрет про те, що Друскінінкай присвоюється звання курорту. Далі, 1837 року Ігнаціус Фонбергас - професор Вільнюського університету, проводить дослідження на хімічний склад "чудотворної" води мінеральних джерел та публікує отримані результати. Дізнавшись про яких Микола 1-російський імператор, розпочинає діяльність з благоустрою курорту Друскінінкай.

Курорт розквітає, стає дуже популярним і завойовує визнання громадськості. Сюди прагнуть потрапити всі: від відомих політичних діячів, богеми до торговців та простих обивателів. [Рис. 1.1.] Знамените місце лікування солоними водами, лікувальним брудом, кумисом. Тут був розташований парк гімнастичних, сонячних і повітряних процедур доктора Еге. Левицької.[42, с. 93 - 94] Але це була не тільки чудова здравниця, а й гарний розважальний центр: найвідоміші театри давали тут свої вистави, проходили численні концерти, приїжджали відомі актори та культурні діячі. Щорічно курорт відвідували близько 500 000 осіб, лікарні та санаторії були повністю заповнені, вільних місць практично не було. А на початку століття ХХ оздоровницю відвідували до 100 000 людей щороку. Відгрімилі війни завдали великої шкоди курорту. Однак у повоєнні роки Друскінінкай знову відбудовувався, з'являлися нові санаторії, будівлі, змінювалися й методи лікування.

На сьогоднішній день Друскінінкай так і залишається чудовим курортом міжнародного класу. Він надає безліч різних послуг найвищої якості - це і оздоровлення, і туризм, і розважальний центр, і місце відпочинку. Відбудовано велику кількість сучасних санаторіїв, СПА готелів, готелів. На свій смак та уявлення про відпочинок та оздоровлення ви обов'язково щось знайдете для себе (<https://internationalconference2014.wordpress.com>). Тисячі відпочиваючих приваблює це дбайливе та затишне місце, де можна отримати масу позитивних емоцій, оздоровити організм і при цьому заплатити за це все за доступними та розумними цінами.

Каунас

У місці, де зараз знаходиться каунаське Старе місто - біля злиття річок Нямунаса та Неріс - люди жили з давніх-давен. Поселення, яке виросло у місто Каунас, вперше згадується в історичних документах у 1361 р. Для відображення набігів хрестоносців наприкінці XIII ст. було споруджено кам'яний замок, який став важливою частиною оборонної системи міста. У 1408 році місто отримало Магдебурзьке право.

З того часу Каунас почав швидко зростати, зростали обсяги торгівлі із Західною Європою. У 1441 року, після підписання Ганзейського договору, у місті було відкрито Ганзейська контора, яка проіснувала до 1532 р. вже XVI в. у місті було збудовано першу школу, діяла публічна лікарня, аптека. Незабаром Каунас став одним із добре облаштованих міст Великого князівства Литовського. Особливо несприятливими міста були XVII-XVIII століття. На місто нападали російська армія, мешканців косила чума, місто пережило дві сильні пожежі (Зайцева, 2017, с.27 – 29).

Наприкінці XVIII ст. економіка Каунаса дещо пожвавилася, проте невдовзі розпочалася війна, під час якої місто сильно постраждало двічі. Незважаючи на це, у той період Каунас розвивався. Був проритий канал Огінського, який з'єднав Нямунас із Дніпром. У 1862 р. через Каунас пройшла залізниця, що з'єднала Російську імперію з Німеччиною. 1898 року запрацювала перша електростанція. Ці події сприяли розвитку міської торгівлі та промисловості. Подальший розвиток Каунасу зупинила Перша світова війна. До 1919 року в Каунасі господарювали представники різних народів та влади: комуністи Литви, поляки Пілсудського, влада з Німеччини.

Каунас (колишній Ковно), друге за величиною місто Литовської Республіки, відоме своєю середньовічною архітектурою, дзвінними концертами, музеями чортів та Чюрленіса. Алея Лайсвес – основна вулиця міста Каунаса, яка віддана пішоходам. У місті кажуть, що це найдовша пішохідна алея у Європі.

І хоча історія цієї вулиці коротша за історію Каунаського замку або Ратуші, вона ототожнюється з Каунасом, її часто називають серцем міста, символом. На алеї Лайсвеса сконцентровані комерційні об'єкти, державні установи, університети. Через велике скупчення людей тут проходять різноманітні акції, заходи. Деякі алею називають "подіумом", тому що сюди показати себе приїжджають дівчата та юнаки з інших районів міста.

Довжина алеї 1621 м. Вона починається у Старому місті, від вулиці Вільняус, і закінчується біля найяскравішого акценту вулиці – Гарнізонного собору. Вулиця формувалася з другої половини XIX століття на початок XX століття. Архітектура будівель вулиці зараховується до епохи історизму чи міжвоєнного модернізму. Вулиця призначалася для транспорту та пішоходів: два ряди дерев, посаджених посередині вулиці, створили доріжку для

пішоходів. Близько 20 років тому алею було реконструйовано. В даний час вона призначена лише для пішоходів. У її "серце", тобто в центрі, стоїть фонтан, це звичайне місце для побачень або зустрічей із гостями міста, що загубилися.

Варто відвідати Каунаський замок (XIII-XVII ст.) [Рис. 1.1.], Романський кафедральний собор Петра та Павла (XV-XVII ст.), Церква Вітаутаса (костел Вознесіння Пресвятої Діви Марії, 1400 р.), костел Воскресіння Господнього (1932 р.), собор Благовіщення, костел Св. Франциска та монастир єзуїтів (1666-1725 рр.), собор Св. Михайла Архангела (1891-1893 рр.), костели Св. Трійці, Св. Миколая (XIV ст.), тіла Господнього та домініканський монастир.

Цікаві готичний будинок Пяркунаса (XV-XVI ст., одна з найбільших готичних будівель країни), міська Ратуша (1542 р., перебудована у XVIII ст.), монастир Пажайсліса, ренесансний палац князів Масальських (XVII ст.), барочний монастир камаль у Пажайслісі (1664-1712 рр.), православні церкви у неовізантійському стилі у новій частині міста (Юрківський, 2009, с.101 - 103).

У місті величезна кількість музеїв - Музей народного побуту (22 км. на Схід від Каунаса), Музей авіації Литви, парк Будинку президентів, Музей кераміки, Музей народної музики, Музей литовської музики, Музей медицини та фармацевтики, Музей пошти, телекомунікацій та інформатики, Музей депортацій та литовського національного опору, Зоологічний музей імені Іванаускаса, Меморіальні музеї І. Груоджію, С. Нере, Б. Сруого та С. Шимкауса, Зоологічний та Ботанічний сади, чудовий Музей творчості М.К. Чюрленіса (заснований у 1921 р.), Музей А. Жмуйдзінавічюса (знаменитий "Музей чортів"), Картинна галерея М. Жилінскаса, Військовий музей ім.

Вітаутас Великого, Каунаський музей дев'ятого форту, Музей литовської літератури ім. Майроніса, Музей спорту Литви та інші, а також безліч театрів та концертних залів, у тому числі Академічний театр драми, Малий театр, Музичний театр, Театр пантоміми, Ляльковий та Молодіжний театри, Концертний зал Каунаської філармонії, парки Dainuslen та Діксиленд.

Каунаський Ботанічний сад було засновано понад 80 років тому на території колишнього маєтку Фреда. Для саду було відведено ділянку 70 га, де була частина оборонних укріплень Каунаської фортеці та парк Годлевських з ставками. Новий ботанічний сад було урочисто відкрито тодішнім Президентом Литовської Республіки.

Ботанічний сад створювався як центр ботанічних наук усієї Литви [Рис. 1.1.]. Однак влада постійно змінювалася, розпочалися війни, і вже колекція цінних рослин, яка вже була зібрана, сильно постраждала. Понад тридцять років тому значну частину саду, центральну, було реконструйовано. У ній було обладнано нові квітники, доріжки, систему поливу. В даний час Ботанічний сад знаходиться у віданні Університету ім. Вітаутаса Великого у Каунасі (Устименко, Афанасьєв, 2005, с.46 -48). У Ботанічному саду зібрана велика колекція дерев, кущів, трав'янистих, декоративних рослин, прянощів, лікарських трав та ягід.

Каунаський ІХ Форт. У період окупації Литви царською Росією, наприкінці ХІХ ст. Каунас був перетворений на місто-фортецю. Про це нагадує єдиний у Європі оборонний комплекс такого масштабу – кільце з дев'яти фортів навколо міста, яке складається з фортів, артилерійських бастіонів, центральні штабні укріплення. ІХ форт є одним із оборонних укріплень північної та західної частин Каунаської фортеці. Будівництво форту було розпочато у 1902 р., а закінчено напередодні Першої світової війни.

З 1924 форт був філією Каунаської в'язниці суворого режиму, у веденні форту було підсобне господарство площею більше 100 га з садом, посадженим ув'язненими. У перші роки радянської окупації (1940-1941) у ІХ форті знаходилася в'язниця НКВС, з якої політичних ув'язнених висилали до радянських таборів. Під час нацистської окупації ІХ форт став місцем масових вбивств, тут життя втратило близько 30 000 євреїв. Після Другої світової війни радянська влада ще протягом кількох років використовувала форт як в'язницю.

У 1948-1958 рр. у форті розміщувалися різні господарські організації, а 1958 року тут було розміщено Музей жертв фашизму та геноциду єврейського народу. У музеї виставлені документи, фотографії, що розповідають про життя, побут і трагічну долю ув'язнених каунаського гетто. Крім того, тут можна побачити особисті речі, щоденники ув'язнених, знайдені у місцях масових страт (Мальська, 2010, с.36 -38). У музеї зберігається і матеріал про Каунаську фортецю та історію ІХ форту.

Фунікулер в Алексотас. Цей унікальний транспортний засіб було збудовано у 1935 році. Все обладнання, що збереглося, є автентичним: тягловий механізм, передвоєнні вагончики, дерев'яні лавки і будівлі зупинок. Фунікулер піднімає людей у районі Алексотас, який розташований на пагорбі. З цього пагорба відкривається чудова панорама міського центру та Старого міста. Каунас – єдине місто у Балтійських країнах, де можна покататися на фунікулері. Щоправда, і у Вільнюсі був обладнаний фунікулер, але він схожий на каунаську лише своїм призначенням. Сучасний фунікулер у столиці піднімає туристів до вежі Гедімінасу.

Парки Каунаса. Дубовий гай. Дубовий гай - найулюбленіший парк мешканців Каунасу, знаходиться в районі Жалякальніс. Це найбільший

дубовий гай, що знаходиться на території міста у всій Європі, його площа 63 га. У парку переважають старовинні дуби та дуби, посаджені у ХХ столітті. Крім того, тут ростуть липи, клени, берези, ясені, в'язи, граби. Тут можна побачити європейські модрини, західні туї, прості каштани, тут росте червонолистий простий бук. У 1982 р. у дубовому гаю було 1009 старовинних дубів, їх 81% життєздатних.

Каунаський дубовий гай - частина колишнього великого природного дубового лісу. У XIV ст. деревину дубів починають використовувати для будівництва мостів, будинків, замків, кораблів, тому густі ліси на околицях Каунаса стали значно рідшими. Чим більше ставало місто, тим менші дубові ліси. Проведеною у ХІХ ст. вулицею було відокремлено дубовий ліс у районі Ауктейї Шанчяй, потім відокремлено парк Вітаутаса. В 1938 частина долини Гірступяй була віддана під Зоологічний сад. Надалі починається забудова пагорба Пароду (Виставкового), будуються будівлі спортивної зали та комплекс футбольного стадіону, Академія фізкультури. У долині Гірступяй з'являється місце для свят пісні та інших заходів. Одна частина долини Гірступяй має ім'я Адама Міцкевича. Тут поет любив відпочивати.

Регіональний парк каунаського водосховища. Основний акцент парку - найбільша в країні штучна водойма (6350 га), що сформувалася в 1959 р., після перекриття Нямунаса. Із залитих водою місць було виселено понад 700 сіл та хуторів. Води річки Нямунас, що розлилися, сильно змінили ландшафт місцевості. З'явилися створені водами оголення до 40 м у висоту, гирла приток Нямунаса перетворилися на своєрідні литовські фіорди, в болотистих місцях влаштувалися водоплавні птахи.

У парку можна помилуватися не лише природою, а й побачити історичні, архітектурні, археологічні та природні пам'ятки. Тут же ви побачите шедевр бароко ХVІІ ст. – архітектурний ансамбль Пажайсліського монастиря, Музей литовського народного побуту в Румшишкес (175 га), Будинок-музей поета

Соломії Неріс у містечку Палемонас. Каунаське водосховище - одна з найвідповідніших водойм у Литві для тих, хто любить пройтися під вітрилом або покататися на катері (Žuromskaitė, 2017, с.33 – 35). Подивитися на вражаючі урвища і береги, що розмиваються, можна, якщо покататися на кораблі або яхті. Каунаське водосховище цінують і рибалки.

Пагорб Наполеона. Городище біля р. Йеся (близько 3 км на північ від місця злиття річок Йеся та Нямунас) є археологічною та ландшафтною пам'яткою республіканського значення. Це пагорб заввишки 63,6 м, який ще називають пагорбом Наполеона [Рис. 1.1.]. Давнє литовське городище отримало ім'я французького полководця в ХІХ ст. Вважається, що на цьому пагорбі знаходився штаб Наполеона перед його нападом на Росію. Містяни жартують, що цей пагорб для Наполеона насипали його солдати, принісши землю у кашкетах, щоб низькорослий полководець міг бачити, як його армія переправляється через Нямунас. Цей пагорб каунасці ще називають Єврейським пагорбом біля річки Йеся.

2.3. Роль інфраструктури та маркетингу у розвитку культурно-пізнавального туризму в Литві

Для надання туристичних послуг важливо мати відповідну інфраструктуру. Туристична інфраструктура, за словами Д. Блазеска, З. Стрезовські та А. М. Клімоска (2018, с. 85), — це сукупність пристроїв і установ, які складають матеріальну та організаційну основу розвитку туризму. Необхідна інфраструктура стимулює інтеграцію туристичних послуг, підтримує кількість відвідувачів і спонукає гостей залишатися довше, відвідувати додаткові місця та збільшувати свої витрати. Основною функцією туристичної інфраструктури є забезпечення відвідувачів послугами, що пропонуються.

Складові частини туристичної інфраструктури виділяються послуги розміщення, інфраструктура, пов'язана з зовнішнім сполученням (залізничні та автобусні станції), об'єкти туристичної інформації (наприклад, туристичні інформаційні центри), маркування туристичних об'єктів. Інфраструктура,

частково пов'язана з туризмом — дороги, зупинки громадського транспорту, місцеві культурні центри, роздрібна торгівля, послуги, ремесла. Інфраструктура, не пов'язана з туризмом, може включати заклади харчування, інфраструктуру спорту, дозвілля, культурних заходів і розваг(Фоменко,2007, с 6 – 8). Крім того, інфраструктуру також можна поділити за джерелами фінансування:

1. Комерційна: готелі, заклади харчування, обслуговування прибуваючих туристів.
2. Громадська: дороги, громадські об'єкти, стежки.
3. Змішана (громадсько-комерційна): надання інформації, інша місцева інфраструктура.

Для пізнавального туризму інфраструктура є важливою частиною процесу для досягнення успішного результату. У природоохоронних територіях до цієї сфери можна віднести музеї, експозиції, природничі школи, центри для відвідувачів, ремісничі центри, етнографічні села, інфраструктуру для людей з інвалідністю, інтерактивні стенди, навчальні та пішохідні стежки, транспортну інфраструктуру.

У багатьох природоохоронних територіях за кордоном пізнавальна туристична інфраструктура добре розвинена, функціонують клуби для дітей, використовуються новітні технології, інші інноваційні способи подання навчального матеріалу, відвідувачам пропонується великий вибір навчальних стежок, інформація подається різними мовами, щоб зробити її якомога доступнішою для клієнтів. Для аналізу інфраструктури освітнього туризму в Литві також було враховано природоохоронні території та їх діяльність. Для аналізу пізнавальної інфраструктури були обрані національні парки Литви (за винятком Тракайського історичного національного парку).

В Аукштайтійському національному парку — найстарішому в Литві, можна знайти Кретуонікський комплекс, багатий на археологічні знахідки. У культурних заповідниках збережені зразки прибережних і лісових сіл Аукштайтії (Салос, Варнішкес). У парку можна відвідати 6 етнографічних сіл

(Кретуоніс, Салос II, Страздай, Шумінай, Вайшнорішкес, Варнішкес II). У цій природоохоронній території знаходиться один із найбільших у Литві комплексів історичних оборонних укріплень Рекучяй та археологічний комплекс Поверсмію курганів, планувально-просторова структура містечка Калтаненай (Школа, 2003, с.164 -167).

Загалом було створено 6 пішохідних маршрутів і одну ботанічну стежку (7 інформаційних стендів), 2 пішохідні маршрути; 7 велосипедних і водних маршрутів, 4 автомобільних маршрути з корисними вказівниками та маркуванням для самостійних мандрівників і не тільки. Відвідувачам пропонуються гіді ANP з інтерактивними вказівниками, які допомагають подорожувати (але, спробувавши їх на практиці, з'ясувалося, що вказівники не активні). У парку працюють музеї стародавнього бджільництва, полювання та рибальства, молотків, етнокосмології, музеї Таурангу, філія народного музею Нальши в Решкутенах, садиба етноархітектурного села Салос, експозиції кам'яної доби та курганів у Палуоше (загалом у парку 12 експозицій). Крім того, було встановлено оглядові вежі Шилінішкес (60 м.), Лигуму (180 м.), Рудеси (35 м.), оглядові вежі для спостереження за птахами: Жемайтішкес, Пагілуте; оглядові майданчики Ладакалніс і Каукішкес. Тут також багато об'єктів культурної спадщини: 7 церков, 5 пам'ятників (меморіальних місць), 2 маєтки (Пакаюнію, Калтаненай) та 4 водяних млини (Пакасо, Гінуцій, Гавейкенай, Пакретуоніс), ансамбль скульптур в Анталксне та дерев'яна скульптурна стежка. У Палуошеському центрі для відвідувачів є інтерактивна карта, експозиція природних і культурних цінностей ANP, віртуальне колесо млина, можна віртуально рибалити . У парку працює природнича школа з конференц-залом на 50 місць, лабораторією, 35 спальними місцями, кухнею, зовнішнім барбекю. Комплекс адаптований для людей з інвалідністю. Зупинитися можна також у 46 сільських туристичних садибах або 2 гостьових будинках.

У парку діють 8 закладів громадського харчування. Дістатися до парку можна автобусом або поїздом, приїхавши до Ігналіни, проте до парку ще

потрібно подолати 5 км, карта і докладніша інформація про те, як дістатися до ANP, не вказана на офіційному сайті, тільки наведені контакти таксі та приватних перевізників (Аукштайтійський національний парк). Під час проєкту Європейської територіальної співпраці «Адаптація природного туризму для всіх» інфраструктура ANP була адаптована для людей з інвалідністю: облаштовані доріжки універсального дизайну (без порогів) до альтанок і причалів, інформація про відвідувані об'єкти також надана шрифтом Брайля. Також було забезпечено доступність електронного середовища (достатньо великий шрифт, розташування) (Адаптація туристичної інфраструктури та послуг для людей зі спеціальними потребами) (Юрківський, 2009, с.324 – 326).

Варто зазначити, що на офіційному сайті національного парку інформація про об'єкти, що відвідуються, і маршрути не структурована та подається разом з Лабанорським регіональним парком. Велика кількість інформації ускладнює доступ до актуальної інформації для відвідувачів. Тому надані дані можуть бути не зовсім точними.

У Жемайтському національному парку виділяється інфраструктура, необхідна для освітнього туризму: садиба, пов'язана з Жемайтею, як меморіальний музей, комплекс археологічних пам'яток першого тисячоліття до нашої ери - початку другого тисячоліття нашої ери куршів, елементи етноархітектури та зелені насадження садиб, традиції та звичаї жемайтської культури, місце народження народного художника Станіслава Ряуби. У відвідувальному центрі в Плателах діє експозиція, яка представляє цінності національного парку. Музей Холодної війни - військова експозиція, садиба Плательського двору, в стайні Плательського двору - експозиція Масниць. Також тут діють музеї народної творчості та етнографії поета Вітаутаса Мачерніса, Регіни та Юстіна Йонушів, творчі майстерні в селі Бабрунгенай, представлена експозиція різьблення, можна оглянути водяний млин. У відвідувальному центрі в Плателі діє сучасна експозиція з сенсорними екранами, звуковими ефектами, природними іграми, описами різних

маршрутів і об'єктів, які можна відвідати, тривимірною моделлю озера Плателай. У парку облаштовано 11 навчальних стежок і маршрутів, 3 велодоріжки, зі стендами, знаками та зонами відпочинку, частина з них адаптована для людей з інвалідністю, облаштована інфраструктура, яка заохочує дітей пізнавати природу, створено аудіогіди, державний ландшафтний заказник Германтаса, що належить ЖНП, також має велику кількість інфраструктури, корисної для освітнього туризму: облаштовано, промарковано 12,4 км навчальних та веломаршрутів: прокладено 650 м навчальних маршрутів з дерев'яним покриттям; майже 5 км (4,7 км) навчальних пішохідних стежок із зміцненим ґрунтом; майже 6 км велосипедних доріжок (Черних, 2002, с. 22 – 24). Орієнтуватися на навчальних стежках допомагають 5 великих інформаційних стендів, 15 інформаційних покажчиків, стенди для об'єктів, 300 знаків на стовбурах дерев із силуетами велосипедистів, пішоходів або босих ніг.

На березі озера Германтас облаштовано зону водних відчуттів, пляж, дитячий майданчик, зони відпочинку, гойдалки, скульптури. Тут також можна знайти енергетичний лабіринт з польових каменів, 3 дерев'яні будиночки для медитації, 5 місць для вогняних відчуттів, природні пізнавальні пристрої «Пташине гніздо», «Готель для комах», «Пізнання дерев», «Лісовий клас» та інші. У ЖНП діє природна школа, центр традиційних ремесел, облаштовано 5 приміщень для навчальних занять: зал для навчання ремеслам, кухня кулінарної спадщини, зал для ткацтва, столярні майстерні, 7 кімнат для відпочинку, одна з яких пристосована для людей з обмеженими можливостями пересування. У центрі є ліфт. На території парку 28 сільських садиб, 7 будинків відпочинку, кінний завод. Відвідувачі можуть відвідати оглядові вежі Сибірії, Барстіталія, Йогаудай, 7 місць для спостереження за птахами, оглядовий майданчик озера Плателай, садибу Плательського двору, церкву Св. апостолів Петра і Павла в Плателях, енергетичні лабіринти та парк геометричних фігур, комору Казіса Страупоса з різьбою по дереву, народні експозиції, художню галерею. До ЖНП можна

дістатися автобусом, поїздом або автомобілем (Жемайтський національний парк).

У найбільшому в Литві Дзукійському національному парку відвідувачі можуть знайти елементи інфраструктури для використання освітнього туризму: етнографічне село Маргоніс, місце видобутку кременю кам'яного віку, міфічні камені Ліскіави, курган і маєток, комплекс церкви та монастиря Ліскіави, археологічні цінності, історичне землекористування та етнокультурні традиції, етнічні звичаї та традиційний спосіб життя (Зервина, Манчягіре, Жюри, Тракишкій та Пауяй, Мустейка, Жіогеліяй), кам'яні та ранньометалеві стоянки, садиба письменника В. Креве-Міцкявічуса - музей та інші об'єкти, пов'язані з письменниками, охороняється планувальна та просторова структура історичної частини старого містечка Меркін в урбаністичному заповіднику Меркін, один із найвідоміших курганів Литви, унікальні культурні шари, інші історичні, меморіальні та архітектурні цінності. Також у парку облаштовані: вулик для бджільництва, природна школа, музей побуту литовських татар, музей краю Меркіна, меморіал партизанам Дайнави в Меркін, музей природи Чепкеля, етнографічна садиба в Марцинконісе, театр-дім у Маргонісі (Мальска, 2010, с.63 -65), 3 оглядові вежі (Меркін, Пуочяй, Чепкеляй). У відвідувальному центрі Дзукійського національного парку облаштовані експозиції, які знайомлять з цінностями національного парку. Охочі можуть навчитися традиційних ремесел, відвідавши народних митців, а про птахів дізнатися більше - в центрі орнітологічного туризму. До парку можна дістатися автомобілем, автобусом або поїздом. Тут також облаштовано 10 зручних маршрутів для велосипедів і 3 для пішоходів з зонами відпочинку. Загалом у парку можна вибрати з кількох маршрутів: 1 історичний, 1 навчальний та 6 пізнавальних стежок.

Щоб знайомство з парком було цікавішим, можна скористатися аудіогідом та встановленими інформаційними стендами. Для водних туристів облаштовані маршрути на один або два дні з місцями

для кемпінгу. Для тих, хто подорожує автомобілем, пропонуються 5 маршрутів (Дзукійський національний парк).

Куршська коса національний парк включений до списку спадщини ЮНЕСКО, також важливий об'єкт для освітнього туризму з необхідною інфраструктурою. Тут є багато музеїв: Музей бурштину-галерея, Нідський етнографічний музей, Меморіальний музей Томаса Манна, Морський музей, Музей флюгерів, Музей рибальства та інші. Крім того, на території парку облаштовані пізнавальні стежки, оглядові майданчики, велосипедні маршрути, піщані дюни, є умови для занять водними видами спорту та відпочинку на природі. Це чудове місце для вивчення природної та культурної спадщини, а також для активного відпочинку на свіжому повітрі. До Куршської коси можна дістатися автомобілем, автобусом або на поромі. Зазначимо, що з кожним роком потік туристів до Литви збільшується, туристична інфраструктура продовжує активно розвиватися. Литва має незайману природу з біологічним розмаїттям. Тому для розвитку туристичного потенціалу державою розроблена нова довгострокова Стратегія туризму на період 2021-2031 років, яка буде спрямована на вирішення та визначення пріоритетів ключових перспективних питань, а саме (Хрущ,2012,с.32 -34):

1. Розвиток державної та приватної туристичної інфраструктури.
2. Створення та розвиток привабливих туристичних маршрутів.
3. Покращення доступності Литви.
4. Підвищення кваліфікації та вдосконалення підприємницьких навичок.
5. Розробка схем сертифікації та акредитації постачальників послуг.
6. Розробка інформаційної бази даних, що містить інформацію про туристичний продукт Литви.
7. Співпраця з сусідніми країнами для здійснення спільної маркетингової діяльності.
8. Створення туристичних кластерів для реалізації спільних державних і приватних туристичних маркетингових проектів.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В ЛИТВІ.

3.1. Державна підтримка та перспективи реалізації культурних маршрутів по Литві.

В умовах сьогодення туризм став однією з провідних галузей світової економіки, яка здатна формувати значні фінансові надходження у бюджет країни забезпечуючи зростання її національного доходу. Туристично-привабливою можна вважати ту територію, яка користується популярністю у туристів. Ця місцевість згодом перетворюється у туристичний центр. Туристична привабливість певної території зумовлена її туристично-рекреаційним потенціалом. Туристичний литовський продукт високої якості, має безсумнівні культурні, соціальні та економічні переваги для регіону та його населення. Опитування показало, що більшість продуктів, які розроблені в Литві та доступні для туристів автентичні та відображають історію краю та його унікальність [14, с.38 - 40]. Однак ці продукти потребують удосконалення та співпраці між професіоналами цієї галузі.

Основним завданням розвитку туристичного потенціалу в наш час має бути створення позитивного туристичного клімату, який формується за допомогою системи чинників навколишнього та внутрішнього довкілля. У 2019 році в Литві відбулася реорганізація структур національного управління туризмом. Міністерство економіки та інновацій несе головну відповідальність за туризм, а Відділ туристичної політики залишається відповідальним за формування національної туристичної політики, розвиток напрямків і міжнародні відносини.

Нова державна установа Lithuania Travel тепер відповідає за підвищення обізнаності про Литву як місце для туризму та за розвиток в'їзного та місцевого туризму. Lithuania Travel займається маркетингом і просуванням туризму та підпорядковується Міністерству економіки та інновацій.

Литва славиться багатою історико-культурною спадщиною, туристи мають шанс зануритися в прекрасну культуру даної держави, її історію та традиції.

Але як показують різні дослідження, вона все ще залишається маловідомим туристичним напрямком. Туристи відвідують Литву під час подорожей, які включають кілька країн Балтійського регіону (і відвідування до Литви є лише складовою туристичного пакету), не маючи можливості оцінити унікальність країни (найчастіше відвідують Вільнюс, Тракай, Каунас) (http://svit.ukrinform.ua/turism.phppage=ukr_turid=23762, с.11 -13) на сімейний відпочинок. Екскурсійні тури по Литві зацікавлять дорослих та

Важливою особливістю розвитку туристичної галузі Литви є її орієнтованість дітей. Інтерес литовців до своєї країни зростає. В'їзний і місцевий туризм ділять литовський туристичний ринок навпіл: литовці, які подорожували всередині країни та зупинялися в туристичних місцях, склали 51,8% ринку (загалом 1,9 мільйона туристів), що на 12,4% більше, ніж за аналогічний період минулого року .

Ресурсний потенціал Литви, як чинник туристичної пропозиції:

- міський туризм, який пропонує зануритись в атмосферу старого міста Вільнюса, що внесений до списку Всесвітньої спадщини UNESCO;
- портове місто Клайпеда, яке інтригує скульптурами Таравос Анікес на площі Театро та пам'ятником легендарному Симону Даху;
- серед безлічі культурних заходів особливо цінуються Литовська опера, виступи джаз-музикантів та п'єси литовського театру .

Литва пишається своїми неповторними ландшафтами Куршської коси, археологічною місцевістю Кярнаве. Також у Литві є велика кількість інтерактивних, унікальних музеїв, де можна не лише оглянути експонати, але і взяти участь в освітніх програмах, наприклад, випічки хліба, ліплення з глини та ін.

Таким чином, ресурсний потенціал Литви як чинник туристичної пропозиції великий, і країна стає все більш цікавішою для відвідування українськими та туристами з інших країн світу. Уряд Литви для розвитку туристичного потенціалу розробив нову довгострокову стратегію, яка спрямована на вирішення та визначення пріоритетів ключових перспективних питань.

Культурно-пізнавальний туризм у Литві є одним із найбільш затребуваних видів відпочинку та дозвілля. Проте водночас у сфері культурно-пізнавального туризму існують деякі проблеми, які гальмують його активний розвиток:

- Туристські ресурси (об'єкти архітектури, інженерні споруди, природні об'єкти тощо) можуть мати «природну» і «штучну» атрактивність. Також можуть створюватись «штучні атрактивні об'єкти». Тому «бідніші» на культурно-історичні ресурси destinations йдуть шляхом культурної емуляції, створюючи спеціально пам'ятки туристського інтересу;
- туристська інфраструктура в багатьох особливо невеликих містах недостатньо розвинена (Вишнеvsька, 2017, с.47 -49). Йдеться не тільки про засоби розміщення туристів, а й про підприємства громадського харчування, транспортну доступність деяких об'єктів, практично повну відсутність придорожного сервісу (зелені стоянки);
- проблема сезонності у культурно-пізнавальному туризмі. Ця проблема гостро стоїть як для розглянутого виду туризму, але й туризму загалом;

Під сезонністю розуміють повторювану, характерну для даного місця циклічність туристської діяльності, пов'язану зі зміною умов рекреації.

Сезонність у туризмі має такі ознаки:

- Головним туристським сезоном називають період максимально щільного потоку туристів у destination;
- за ступенем інтенсивності туристичного потоку виділяють наступні сезони чи періоди:
  - «Пік» - це найбільш сприятливий період для туристських поїздок, його характеризує максимальна щільність туристичного потоку з найбільш комфортними для них умовами. Наприклад, для культурно-пізнавального туризму – це літній чи весняний сезон.

- «високий» – є досить високий попит на туристські послуги, проте потік туристів уже не такий інтенсивний, активність йде на спад;
- «низький» – сезон спаду активності на туристському ринку, цього періоду характерне зниження ціни туристських послуг;
- «мертвий» – період, коли попит на туристичні послуги стає максимально низьким, наприклад, для культурно-пізнавального туризму – це сезон пізньої осені чи зими.

Найбільш розвинені в туристському відношенні країни, регіони, міста та окремі дестинації мають більш тривалий туристський сезон, нерівномірність туристичного потоку не така явна;

Чинники, що впливають на сезонність у туризмі:

- природно-кліматичні;
- Економічні;
- Соціальні;
- Демографічні;
- психологічні;
- Політична обстановка, міжнародне оточення та ін.

В даний час розвиток культурно-пізнавального туризму пов'язаний, насамперед, з тим, що він сприяє створенню позитивного іміджу, інвестиційної привабливості, сприяє підвищенню освітнього та культурного рівня населення Литви, поваги до своєї національної культури та культур інших народів і країн.

Розвиток культурно-пізнавального туризму відіграє важливу роль і в вирішенні соціальних проблем. У Литві саме за рахунок туризму створюються нові робочі місця, підтримується високий рівень життя населення. Розвиток сфери туризму сприяє підвищенню рівня освіти, удосконалення системи медичного обслуговування населення, впровадження нових засобів розповсюдження інформації, збереження та розвитку культурного потенціалу, веде до гармонізації відносин між різними країнами та народами. Туризм є засобом відкритого доступу до людських цінностей,

культурного спадщини, духовного оздоровлення. Крім того, туризм є засобом комунікацій, порозуміння між людьми, засобом розвитку інтелекту.

3.2. Перспективи співробітництва Литви та України в сфері популяризації культурно-пізнавального туризму

Перспективи співробітництва Литви та України в сфері популяризації культурно – пізнавального туризму можна простежити через порівняння культурної спадщини та культурного туризму в Литві та Україні, аналізу туристичних потоків між Україною та Литвою .

Порівняння культурної спадщини та культурного туризму в Литві та Україні може бути проведене через аналіз історичного контексту, культурних об'єктів та активностей, а також підходів до розвитку культурного туризму в обох країнах.

Культурна спадщина Литви:

- Історичний контекст: Литва має багату історію, яка включає періоди правління Великого князівства Литовського, перебування у складі Речі Посполитої, Російської імперії та СРСР. Відновлення незалежності в 1990 році дозволило зберегти та розвивати національну ідентичність.
- Культурні об'єкти: Старовинні замки, костели, вежі, такі як Вільнюський замок, Тракайський замок та кафедральний собор у Вільнюсі. Литовська архітектура також вирізняється готичним, бароковим та ренесансним стилями.
- Світова спадщина ЮНЕСКО: Старе місто Вільнюса входить до списку об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО.

Культурна спадщина України:

- Історичний контекст: Україна має тисячолітню історію, починаючи з Київської Русі, що відіграла ключову роль у становленні східнослов'янської культури [9, с.27 -29]. Періоди перебування у складі Польщі, Литви, Австро-Угорщини та Російської імперії також вплинули на культурний розвиток. Україна отримала незалежність у 1991 році після розпаду СРСР.

- Культурні об'єкти: Софійський собор у Києві, Києво-Печерська Лавра, Львівське старе місто, багато козацьких фортець, замків та православних церков. В Україні також є значний спадок дерев'яної архітектури.
- Світова спадщина ЮНЕСКО: Окрім Софійського собору та Києво-Печерської лаври, до списку входить ансамбль історичного центру Львова, а також букові праліси Карпат.

Культурний туризм Литви:

- Стратегія розвитку: Литва активно просуває культурний туризм як одну з ключових галузей економіки. Туристичні програми часто фокусуються на середньовічній історії, традиційних святах, таких як День Вільнюса, та регіональній культурі.
- Інфраструктура: Добре розвинена туристична інфраструктура, яка включає численні музеї, туристичні маршрути та культурні фестивалі. Литва також активно залучає міжнародних туристів через просування Вільнюса як європейської культурної столиці (Топчієв, 2005, с.83 – 84).
- Особливості: Великий акцент на національних святах, ремеслах, архітектурі, та музичних традиціях. Литва також відома своїми етнографічними музеями просто неба.

Культурний туризм України

- Стратегія розвитку: Україна робить ставку на культурний туризм, пов'язаний з історичними пам'ятками, релігійними святинями та традиційними фестивалями. Одеса, Львів, Київ та інші міста є ключовими центрами культурного туризму.
- Інфраструктура: Туристична інфраструктура розвивається, але іноді має проблеми через політичні виклики та конфлікти. Україна активно працює над залученням міжнародних туристів, пропонуючи різноманітні культурні програми.

- Особливості: Український культурний туризм часто пов'язаний з фольклорними фестивалями, народними традиціями, козацькою спадщиною та значними релігійними святами, такими як Пасха та Різдво.

Отже,- Спільні риси: Обидві країни мають багату історичну спадщину, об'єкти світової спадщини ЮНЕСКО та активно розвивають культурний туризм. Обидві використовують національні свята, історичні пам'ятки та традиційні фестивалі для залучення туристів.

- Відмінності: Литва більш інтегрована в європейські туристичні ринки та має стабільнішу інфраструктуру. Україна зосереджується на розвитку нових туристичних пропозицій, але стикається з викликами через політичну нестабільність та конфлікти.

Які ж перспективи співробітництва Литви та України в сфері популяризації культурно-пізнавального туризму можна розглядати з кількох ключових аспектів:

Тенденції туризму з України до Литви

- Історія та культура: Литва приваблює українських туристів завдяки своїй історії, культурній спадщині, середньовічним замкам, а також об'єктам, що входять до спадщини ЮНЕСКО, як наприклад, Вільнюський історичний центр.

- Економічні фактори: Відносно невисокі ціни на проживання та харчування порівняно з іншими європейськими країнами роблять Литву привабливою для туристів з України (Юрченко,2011, с.18 -19).

- Транспорт: Розвинена транспортна інфраструктура сприяє росту туристичних потоків. Прямі рейси між Вільнюсом та українськими містами, такими як Київ та Львів, полегшують подорожі. Крім того, авіаперевізники, як-от Ryanair і WizzAir, пропонують доступні ціни.

- Безпека: Литва сприймається як безпечна країна для відпочинку, що важливо для українських туристів, особливо під час війни в Україні.

- Медичний та оздоровчий туризм: Останніми роками спостерігається інтерес українців до медичного туризму в Литві через якісне медичне обслуговування та доступні ціни.

Тенденції туризму з Литви до України

- Економічний туризм: Литовські туристи починають більше цікавитися Україною через доступність цін та розвиток туристичних напрямків, таких як Одеса, Львів і Київ. Особливо після покращення туристичної інфраструктури в регіоні, багато литовців відвідують Україну для економного відпочинку.

- Культурний туризм: Україна з її багатою культурною спадщиною, замками та природними красотами приваблює литовців, особливо західні області країни. Літні фестивалі, історичні та релігійні тури стали популярними.

- Воєнний туризм: Після початку війни деякі литовські туристи відвідують Україну з цікавістю щодо зони конфлікту, а також для підтримки країни через волонтерські програми.

- Транспортні можливості: Відновлення авіасполучення та розвиток інфраструктури сприяють зростанню потоку туристів із Литви до України. Крім того, доступні автобусні рейси та залізничні маршрути роблять подорожі зручними та недорогими.

Виклики та перспективи

- Військовий конфлікт: Поточна війна в Україні створює певні ризики для туристів, що може стримувати потік туристів із Литви до деяких регіонів країни.

- Реклама та промоція: Щоб збільшити кількість туристів, Україні слід активніше рекламувати безпечні регіони та пропонувати спеціальні туристичні програми для литовців.

- Інфраструктура: Важливим фактором розвитку туризму між країнами є покращення інфраструктури та сервісу, що сприятиме зростанню туристичного потоку в обох напрямках (Хрущ,2012, с.26 -18).

Останні статистичні доступні дані показують, що до початку війни Литва щорічно приймала близько 30–40 тисяч українських туристів. Зараз цей показник міг змінитися через обмеження в пересуванні та військову ситуацію. Туристичний потік з Литви в Україну також скоротився, проте є перспективи для зростання після стабілізації ситуації.

Таким чином, туристичні потоки між Україною та Литвою залежать від політичної та економічної ситуації, інфраструктури, безпеки та культурних зв'язків.

ВИСНОВКИ

Отже, розглянувши комплекс туристичних ресурсів та його територіальний розподіл, можна сказати, що Литва спеціалізується у таких сферах міжнародного туризму: екотуризм - спостереження птахів, природні стежки, велосипедні прогулянки, катання на лижах, змагання на свіжому повітрі; культурно-пізнавальний туризм – архітектура, історія, мистецтво, національна кухня, події культурного життя, видатні особистості. У Латвії переважають міський туризм та культурно-пізнавальний туризм, спортивний туризм у зимовий період.

Говорячи про співпрацю Прибалтійських держав у сфері надання туристичних послуг, слід зазначити, що між країнами організована досить плідна взаємодія в галузі інфраструктури та надання електронних послуг. У даному випадку було перейнято та застосовано скандинавську модель, яка дозволила описати не лише фізичні, а й віртуальні кордони між країнами у сфері транспорту, подорожей та готельного бізнесу.

Сьогодні Прибалтійські держави стали відомі на європейському ринку міжнародного туризму завдяки своїм природним ландшафтам, пляжам та курортам на Балтійському узбережжі, природним та регіональним паркам, де відпочинок поєднується з культурно-етнічними елементами та можливостями сільського туризму. Розвитку міжнародного туризму також сприяє компактність територій Прибалтійських країн, невеликі відстані, розвинена мережа автомобільних доріг і авіап перевезень. Крім того, туристичні маршрути містами та розвиток круїзного туризму також відіграють істотну роль.

Процеси злиття туристичних секторів Прибалтійських країн посилилися після вступу до Євросоюзу, коли всі три держави сприймалися як єдиний регіон, у тому числі і з погляду туризму. Пізніше ці країни приєдналися до Шенгенського простору, що призвело до фізичного зникнення кордонів між ними. Як наслідок виникла інституційна єдність між

постачальниками різних послуг. Таким чином, у Литві, Латвії та Естонії з'явилася єдина мережа готелів та систем бронювання номерів у них, авіаційних, автобусних та поромних маршрутів, а також віртуальна інфраструктура для отримання туристичної інформації – веб-сайти, брошури, реклама.

Загалом подальший успішний розвиток туризму в Прибалтійських державах залежить від просторової інтеграції їхньої інфраструктури з Фінляндією, Північно-Східною Польщею та частково з Білоруссю у сфері прикордонного та транскордонного співробітництва. Тим не менш, все ще зберігаються суттєві регіональні відмінності в конкурентних перевагах у різних частинах Прибалтійських країн з точки зору розвитку ринку міжнародного туризму.

Таким чином, розвиток культурно – пізнавального туризму у Литві є важливим компонентом у створенні економічного, соціального, культурного і навіть екологічного добробуту, тобто культурно – пізнавальний туризм відіграє важливу роль у диверсифікації економіки, захисті природної та культурної спадщини, підвищенні цінності нематеріальної спадщини: місцевої кухні, ремесел тощо. д. Згадані фактори стали ключовими у розробці маркетингових стратегій для туристичного сектора у Литві. За останні роки у Литві було створено певні соціально-економічні передумови, і вона вже представила себе на ринку міжнародного туризму як країну зі своїм особливим туристичним продуктом. Литва зрозуміла необхідність збереження та турботи про свої природні, історичні та культурні пам'ятки. Природні ресурси мають значення для розвитку туризму. Незважаючи на те, що Литва пережила період «планового соціалізму», вдалося зберегти її специфічні особливості. У країні були створені національні та регіональні парки, що поєднують у собі природні та етнокультурні цінності, і вони стали так званими точками тяжіння для туристів.

РЕЗЮМЕ

Розглянуто теоретичні аспекти центрів культурно – пізнавального туризму в Литві. Охарактеризовано туристичний потенціал Литви та стан культурного туризму регіону. Виділено найпопулярніші туристичні об'єкти.

Ключові слова: туризм, культурний туризм, історико-культурні ресурси, Литва.

Cultural and educational tourism centers in Lithuania Theoretical aspects of cultural and educational tourism centers in Lithuania are considered. The article describes the tourist potential of Lithuania and the state of cultural tourism in the region. The most popular tourist sites are highlighted.

Key words: tourism, cultural tourism, historical and cultural resources, Lithuania.

Актуальність теми. Історико-культурні туристичні ресурси займають найбільшу частку у туристично-рекреаційному потенціалі Литовської Республіки. Вони є основою розвитку культурно-пізнавального туризму, яким Литва виділяється на міжнародному ринку туристичних послуг. Тому дослідження центрів культурно – пізнавального туризму в Литві є досить актуальним.

Метою публікації є дослідження культурно – пізнавальних центрів Литви та їх впливу на розвиток туризму в країні.

Н.В. Чир (2016) зазначає що родзинкою туристичної Литви є, передусім, середньовічна архітектура. До найважливіших історико-культурно туристичних центрів країни слід віднести: Вільнюс, Тракай, Каунас, Шяуляй, Кернаве.

Прибалтійські країни почали викликати все більший інтерес у зв'язку з процесом їхнього вступу до ЄС. У путівнику «Lonely Planet», виданому 1994 р., розділ, присвячений Прибалтійським державам, починається словами: «Якщо останнім рубежем подорожей Європою, Прибалтійські держави, можливо, є скарбом історичної, культурної та природної чарівності. Поїздка в Прибалтійські держави вважалася екзотичною пригородою і була схожа на

подорож до давно забутих рубежів». Перші гості із Заходу прибули з Фінляндії до Естонії, завдяки географічній близькості між столицями цих країн почали активно розвиватися щоденні поромні тури та з Німеччини до Литви, до Клайпедського округу.

У Латвії та Естонії також стали з'являтися перші передумови для розвитку міжнародного туризму, орієнтованого на туристичні ринки Скандинавських країн та Німеччини; почали застосовувати міжнародні стандарти у сфері туристичного бізнесу та транспортної системи. Було організовано гарне поромне сполучення за маршрутом Таллінн - Гельсінкі, Таллінн - Стокгольм, а також між Ригою та Стокгольмом.

RESUME

The theoretical aspects of cultural and educational tourism centers in Lithuania are considered. The article describes the tourist potential of Lithuania and the state of cultural tourism in the region. The most popular tourist sites are highlighted.

Keywords: tourism, cultural tourism, historical and cultural resources, Lithuania.

Relevance of the Topic

Historical and cultural tourism resources make up the largest share of the tourism and recreational potential of the Republic of Lithuania. They form the basis of the development of cultural and educational tourism, which distinguishes Lithuania in the international tourism services market. Therefore, research on cultural and educational tourism centers in Lithuania is highly relevant.

The purpose of this publication is to study the cultural and educational centers of Lithuania and their impact on tourism development in the country.

N.V. Chir (2016) notes that the highlight of Lithuanian tourism is, first and foremost, its medieval architecture. Among the most important historical and cultural tourism centers in the country are Vilnius, Trakai, Kaunas, Šiauliai, and Kernavė.

The Baltic countries have begun to attract increasing interest due to their process of joining the EU. In the 1994 edition of the "Lonely Planet" guidebook, the section dedicated to the Baltic states begins with the words: "If the last frontier of European travel, the Baltic states may be a treasure of historical, cultural, and natural charm. A trip to the Baltic states was considered an exotic adventure, resembling a journey to long-forgotten frontiers." The first Western visitors arrived from Finland to Estonia, and due to the geographic proximity between their capitals, daily ferry tours began to develop actively, along with tours from Germany to Lithuania, specifically to the Klaipėda region.

Latvia and Estonia also began to see the initial conditions for developing international tourism targeted at the Scandinavian and German markets; international standards in tourism business and transport systems began to be adopted. Efficient ferry connections were established on routes like Tallinn-Helsinki, Tallinn-Stockholm, as well as between Riga and Stockholm.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Абрамов, В. (2017) Історія туризму : Підручник. (с. 294). Харків.
- Александрова, А. (2017) Економіка та територіальна організація міжнародного туризму : уч. пособие. (с. 317). Харків.
- Александрова, А. (2016) Международный туризм : уч. пособие. (с. 250). Харків.
- Антоненко, В. (2005). Міжнародний туризм як чинник взаємодії та взаємозбагачення культур. // Філософські нариси туризму. (С. 223 – 233). Київ.
- Афанасьєв, О. (2010) Політико – географічний простір сучасного світу.: Довідник. (с. 128). Київ.
- Біржаков, М. (2017) Введення в туризм. (с. 250) Торговий Дім «Черда».
- Бондарчук, Ю. (2017) Вплив євроінтеграційних процесів на розвиток міжнародного туризму в країнах Балтії. (с. 436). К.: Альтерпрес.
- Величко, В. (2013) Організація рекреаційних послуг: навчальний посібник. (с. 202). Харків.
- Вишне夫ська, О. (2017) . Туристичне країнознавство : Підручник. (с. 594)
- Гедін М.С. (2021). Дослідження історико-культурного феномену релігійного туризму в сучасній туризмології. *Virtus: Scientific Journal*, 51, 113–116.
- Гедін М.С. (2021). Методичні засади оцінки туристичного потенціалу України в контексті євроінтеграції. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія ‘Історія, економіка, філософія’*, 26, 87-99.
- Географія культурно – пізнавального туризму Литви (2024), (24), <https://prezi.com/95rijhgtk08/>
- Гонтаржевська, Л. (2008). Ринок туристичних послуг в Україні. (с. 594) Донецьк.

- Горін, В. (2012). *Методологія та проблематика оцінки рекреаційно-туристичної атрактивності території: навчальний посібник.* (с.248). Чернівці.
- Деякі аспекти функціонування індустрії туризму. (2018) За заг. ред. Лісника, А. (с. 215). Харків.
- Дяченко, Л. (2017). *Економіка туристичного бізнесу.* (с.224) Київ.
- Зайцева, В. (2017). *Міжнародний туризм та глобалізація в сучасному.* (2) С. 55–65. *Вісник Запорізького національного університету.*
- Заваріка, Г. (2015). *Курортна справа. Навчальний посібник.* (с.264).К.: Центр учбової літератури.
- Žuromskaitė, V. (2017). *Regional Products of Cultural Tourism in Lithuania: Potentials, Problems and Prospects* (314). S. 95 -110. *Studia Economiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach.*
- Корсак, Р. (2017). *Історія розвитку туризму у країнах Балтики .* (с.113). Харків.
- Країни світу. (2024). *Міжнародний туризм.* (17). http://svit.ukrinform.ua/turism.phppage=ukr_turid=23762
- Культурно-пізнавальні туристичні ресурси. (2024). (26) <http://redigo.ua/geo/Europe/Germany/places/attractions> <http://redigo.ua/> – Проект компанії SUP Media.
- Лук'янова, Л. (2018). *Рекреаційні комплекси: навч. посібник для вузів .* (с. 346). Київ.
- Любіцева, О. (2010). *Ринок туристичних послуг.* (с.256). К.: Альтерпрес.
- Мальський, М. (2018). *Основи туристичного бізнесу.: навч. посібник для вузів.* (с.272).Київ.
- Мальська, М. (2010). *Основи туристичного бізнесу* (с.328). К.: Кондор.
- Мальська, М., & Гамкало, В. (2009). *Туристичне країнознавство. Європа: навч. посіб.* (с.224). К. : Центр учбової літератури.
- Мальська, М. (2018). *Туризм у містах .* (с.224). К.: Центр учбової літератури.
- Мандрик, І., & Гіль, О. (2017). *Природно-географічні чинники розвитку.* (с.101).

- Мамотенко, Д. (2008). Ресурсний потенціал Литви, як чинник туристичної пропозиції. (с.102) К.: Знання.
- Мельник, І. (2008). Основи рекреаційної географії : навч. посіб. (с.174). Луганськ: Віртуальна реальність.
- Менеджмент туристичної діяльності(2018). Навчальний посібник. (с.596). Чернівці.
- Немець, Л., & Кулешова, Г.(2015). Туристсько – рекреаційні ресурси світу. (с.102). Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна.
- Охріменко, А. (2018). Особливості Функціонування рекреаційного комплексу в умов сталого розвитку. (с.228). Київ.
- Парфіненко, А. (2009). Туристичне краєзнавство. (с.288). Харків.
- Посохов, І. (2017). Розвиток індустрії туризму Європи: досвід для України. (С.175-179). Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.
- Руденко, В., & Вацеба, В. (2019). Менеджмент туристичної індустрії. (с.504).Чернівці: Чернівецький національний університет.
- Рутинський, М., & Зінько, Ю. (2006). (с.271) К.: Знання.
- Сливенко, Є. (2014). Вплив євроінтеграційних процесів на розвиток туристичного ринку країн Балтії (с.93). Вісник Дніпропетровського університету. - Серія «Менеджмент інновацій».
- Смаль, І. (2010). Туристичні ресурси світу. (с.336). Ніжин : Вид-во Ніжинського держ. ун-ту ім. Миколи Гоголя.
- Сучасні тенденції розвитку міжнародного туризму в Балтійському регіоні. (2024). <https://internationalconference2014.wordpress.com/2015/04/29/сучасні-тенденції-розвитку-міжнарод/>
- Технології та організація культурно-пізнавального туризму в Литві (2024). <https://hellper.com.ua/product/kursova-robota-texnologii-ta-organizaciya-kulturno-piznavalnogo-turizmu>
- Топчієв, О. (2005). Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методика: Навчальний посібник.(с.632). Одеса: Астропринт.

- Устименко, Л., & Афанасьєв, І. (2005). Історія туризму: Навчальний посібник. (с.320). К.: Альтерпрес.
- Фоменко, Н. (2007). Рекреаційні ресурси та курортологія. (с.312). К.: Центр навчальної літератури.
- Хрущ, Ю. (2012). Туризм для інвалідів до визначення поняття. (с.118). Львів: Видавництво Львівської політехніки.
- Черних, Н. (2002). Технологія подорожей і організація обслуговування клієнтів: Навчальний посібник. (с.320). М.: Радянський спорт.
- Чорненька, Н. (2018). Організація туристичної індустрії : навч. посібник для вузів. (с.392). Київ.
- Чир, Н. (2016). Туристичний ринок Литви: сучасний стан, особливості, тенденції розвитку. (с. 148). Луцьк : РВВ Луцького НТУ.
- Шандор, Ф., & Кляп, М. (2013). Сучасні різновиди туризму. підручник. (с.334) К.: Знання.
- Школа, І. (2003). Менеджмент туристичної індустрії: Навчальний посібник. (с.662). Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ.
- Юрківський, В.(2009). Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни: Підручник. (с.416). К. : Либідь.
- Юрченко, С. (2011). Міжнародний туризм. : Підручник. (с.238). К. : Либідь.

Додаток А

Рис. 1.1. 2.2. Архітектурна спадщина Литви як об'єкт туристичної діяльності

Додаток Б

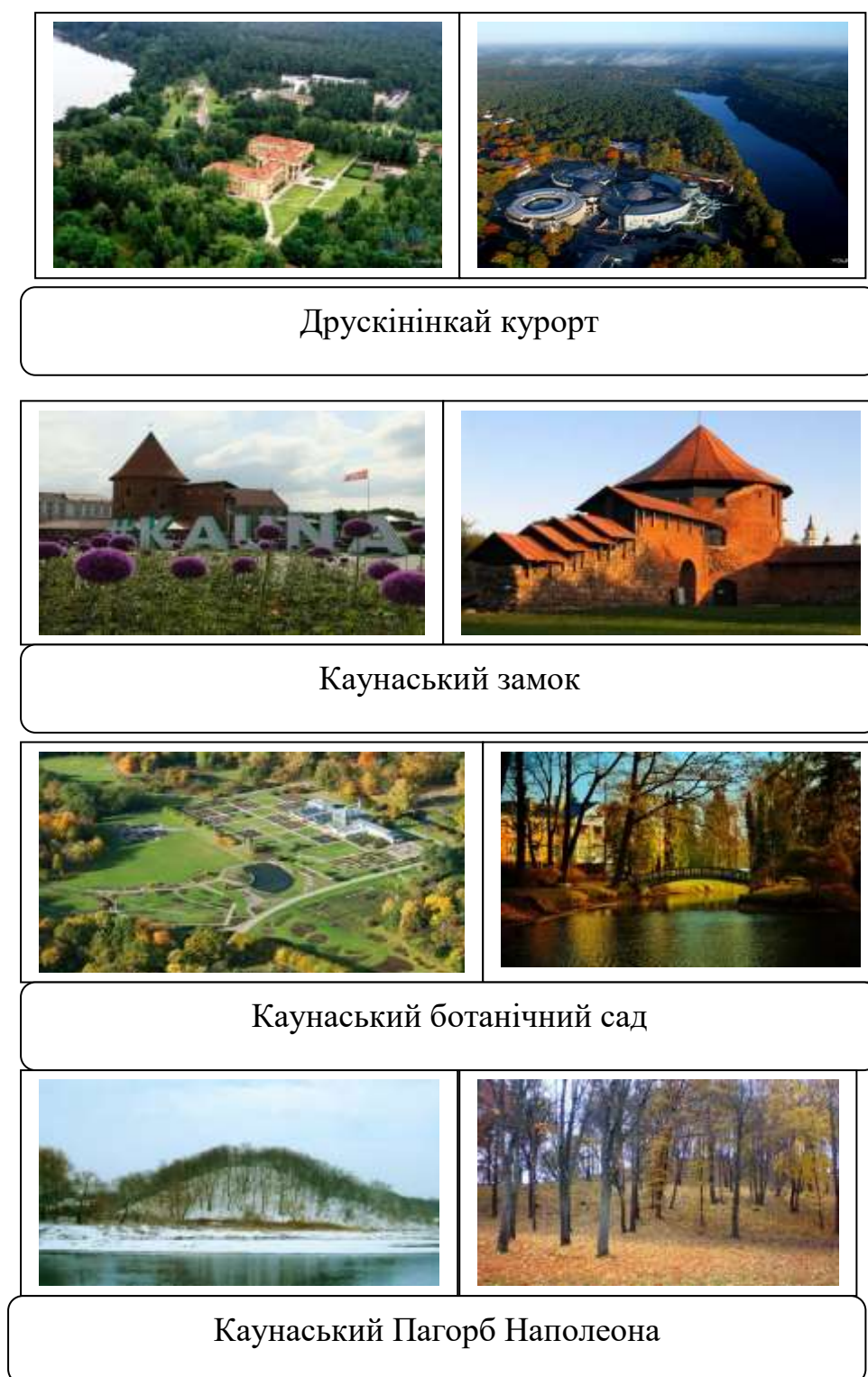

Рис. 1.1. 2.2. Архітектурна спадщина Литви як об'єкт туристичної діяльності